

Fortidens stemmer

Brev fra Nasjonalbibliotekets samlinger 1378–1776

Transkriberte tekster

Utgitt ved Karen Arup Seip

NB kilder 14
Nasjonalbiblioteket/bokselskap.no
Oslo 2022

Fortidens stemmer. Brev fra Nasjonalbibliotekets samlinger 1378–1776.

Transkriberte tekster.

Utgitt ved Karen Arup Seip

NB kilder 14

Nasjonalbiblioteket/bokselskap.no, Oslo 2022

ISBN: 978-82-7965-515-2 (bokselskap.no), 978-82-7965-516-9 (epub), 978-82-7965-517-6 (mobi)

Publisert: mai 2022. Oppdatert: juli 2022.

Teksten er lastet ned fra bokselskap.no

Forord

Denne boken er en kildeutgave med transkripsjoner av brevene som i 2017 ble utgitt i *Fortidens stemmer. Brev fra Nasjonalbibliotekets samlinger 1378–1776*. I denne e-boken er målet å tilgjengeliggjøre brevttekstene i diplomatariske avskrifter, det vil si i urettet form, slik at alle de som ønsker å se den opprinnelige ordlyden i brevene skal få anledning til det. Håpet er at de to bøkene kan utfylle hverandre. Den ene med sine vakre bilder, brevttekster i modernisert form og tekster som løfter brevene frem. Den andre med brevttekstene i originalt språk og opprinnelig skrivemåte, og med innledende tekster om transkribering av gotisk tekst og om lese- og skrivekunnskap i de 400 årene boken omhandler.

Brevprosjektet

Ettersom denne e-boken bygger på det arbeidet som ble gjort med *Fortidens stemmer* er det naturlig å gjøre rede for bokens tilblivelse. Ideen til boken kom fra nasjonalbibliotekar Aslak Sira Myhre. Forslag til brev har kommet fra mange kanter innenfor organisasjonen, og endelig utvalg ble gjort av bokens forfatter, Siv Frøydis Berg. Hun har både utforsket bredden i det vi kan kalle for brev, og har i sin innledning, og i presentasjonen av enkeltbrevene, analysert den brevtteknologiske utviklingen i perioden utgaven dekker, og samtidig undersøkt de unike øyeblikkene hvert brev representerer. Dette ble ledsaget av et rikt bildemateriale fotografert av Are Flågan, som formidler brevenes materialitet. I tillegg fikk boken et innledende essay av Erling Sandmo, som formidler hvor spennende brevsjangeren er.

I en bok som dekker en så lang periode, er det få som har den språklige kompetansen til å ta på seg å transkribere og korrekturlese alle brevene. Dette var dermed et felles løft der mange av Nasjonalbibliotekets ansatte bidro med sine kunnskaper. I tillegg hentet vi inn noe eksternt bistand. Latinske tekster ble transkribert og oversatt av Espen Karlsen. Det tyske brevet var allerede

transkribert av Gerhard Munthe, og ble her gjennomgått av Rebecca Boxler Ødegaard med hjelp fra professor Heinz-Peter Prell ved Universitetet i Oslo. Noen av brevene har tidligere blitt transkribert i Universitetsbiblioteket, det gjelder brev nr. 8 som var transkribert av Oddvar Vasstveit, og brev nr. 19, som antagelig har blitt transkribert av Leiv Amundsen. Resten av brevene ble transkribert og korrekturlest av en rekke personer: Benedicte Briså, Bente Granrud, Silje Lindebrekke, Karen Arup Seip og Rebecca Boxler Ødegaard. Brevtekstene ble modernisert av Arnhild Mindrebø og Erik Simensen. I tillegg bidro konservatorene Nina Hesselberg Wang og Chiara Palandri med undersøkelser av brevenes fysiske beskaffenhet, av papir, vannmerker og blekk.

Utvalg

Brevene i *Fortidens stemmer* ble valgt ut fordi de kunne fortelle en historie, og hovedfokuset har vært å formidle vår entusiasme for alt det fine materialet som oppbevares i Nasjonalbibliotekets rikholdige magasiner. Boken inneholder derfor noen brev som er vakre og andre som er uanselige. Brevene er skrevet av både menn og kvinner, og av både høy og lav i samfunnet. De er fra både nord og sør i landet, og det er også noen utenlandske brev som har kommet til Norge som samlereobjekter. Brevene i boken representerer flere forskjellige brevsjangre. Det er både åpne middelalderbrev og privatkorrespondanse, en vidisse, et avlatsbrev, et himmelbrev og til og med et slags brev til fremtiden med testamentariske instruksjoner.

Nasjonalbibliotekets samling er preget av institusjonens historie som universitetsbibliotek. Den første donasjonen til et fremtidig norsk universitetsbibliotek var kanselliråd Halvor Andersens testamentariske gave av sin bok- og manuskriptsamling i 1786, altså lenge før Universitetet i Oslo ble grunnlagt i 1811. Senere innsamlet materiale bærer også preg av tilknytningen til universitetet, med stor vekt på forskerarkiver. Det har vært et krav at arkiver som ble tatt inn i samlingen skulle være av nasjonal betydning. Etter hvert kom nasjonalbibliotekopp-gaver også i fokus, og biblioteket har fokusert særlig på privatarkiver knyttet til litteratur og kulturliv.

Kildeutgaven

Mangfoldigheten i et håndskrevet brev kan aldri helt gjengis av en maskinskreven tekst. Transkriberingsprosessen vil alltid innebære en tolkning, og for å tydeliggjøre valgene som er tatt er [retningslinjene](#) som er fulgt i denne prosessen gjengitt i starten av denne e-boken. Det er også lagt inn lenker til det digitaliserte originaldokumentet, slik at det er mulig for leseren å selv gjøre seg opp en mening om brevets tekst og form. Nummereringen i denne utgaven følger nummereringen i det trykte boken, for slik å lette lesningen av de to bøkene i sammenheng.

Flere av brevene har blitt utgitt tidligere i ulike kildesamlinger. Dette er opplyst om ved det enkelte brevet. I tillegg er det opplysninger om brevenes proveniens, fysiske tilstand og andre tilleggsopplysninger, slik som spor av segl eller lignende.

Det er lagt inn kommentarer i teksten med opplysninger om omtalte steder, der det har latt seg bestemme, og personer der identiteten er kjent, samt forklaring av noen vanskelige ord. I tillegg er det lagt inn noter der lesningen av teksten er usikker, ved teksttap på grunn av skader mm. Dette er utdypet under prinsippene for transkribering.

Til denne utgaven har Børge Nordbø lest korrektur på de norrøne brevene. Ingrid Sperber har korrekturlest de latinske brevene. Eva Baasland har hjulpet til med å tyde greske bokstaver. Til slutt har Knut Johannessen lest en endelig korrektur på brevene 5–20. Han har også kommet med verdifulle innspill til identifiseringen av flere av brevskrivere og mottagere, og han har skrevet [en innledende tekst om utfordringer knyttet til transkriberingen av brevene](#). Mette Witting har bidratt med mange gode råd underveis og Ellen Nessheim Wiger har stått for alt det andre som måtte til for å lage dette til en e-bok.

Om utfordringer med å lese og transkribere gotisk håndskrift

Knut Johannessen

Alle brev fra etter 1550 i *Fortidens stemmer. Brev fra Nasjonalbibliotekets samlinger 1378–1776* er skrevet med en håndskriftform som pleier å kalles nyere gotisk håndskrift. I forhold til stilartene i dette lange tidsrommet virker betegnelsen misvisende. Samtidens skrivere kalte den helt enkelt dansk eller norsk skrift. Men da vår nåværende håndskrift, den latinske skriften, fikk overtaket i andre halvdel av 1800-tallet, måtte forgjengeren skifte navn.

Håndskriften fra slutten av 1200-tallet av og til utgangen av middelalderen var lenge blitt kalt gotisk. I denne samlingen er brev nr. 1–4 eksempler på den. Så ble navnet heftet også på etterfølgeren. Det var ikke uten grunn, for en del typiske trekk ble videreført. Men den nyere gotiske håndskriften baserte seg i sterk grad på den trykkskriften som ble kalt fraktur og var utviklet i Tyskland tidlig på 1500-tallet. Frakturen fant veien til Danmark nesten umiddelbart, og midt på 1500-tallet hadde den nyere håndskriften også fått sikkert fotfeste der.

Det ser vi tydelig i [brev nr. 5](#) fra 1552. Christoffer Huitfeldt var i femtiårsalderen da han skrev det, men håndskriften er gjennomført moderne og øvet. Brevoppsettet vitner også om at han er fortrolig med gjeldende normer. Linjene er snorrette, og margene til venstre og nederst er brede. Adressatpåskriften etterligner trykkskriften.

Håndskriften er ganske lettlest for dem som har lest andre brev fra samme tid. Det gjelder egentlig de fleste av brevene i denne utgaven. Men slik de er samlet her, med få eksempler som ligger nær hverandre i tid, blir de en demonstrasjon på at skrivestilen forandret seg svært mye i løpet av et par hundre år. Det gjelder slike lett synlige forhold som størrelsen på bokstavene, bredden på skriftstrøkene og hellingsvinkelen på skriften, men også utformingen av enkelte bokstaver og bokstavkombinasjoner. I tillegg forandret ortografien seg sterkt.

Det er viktig å ha i tankene at i hele dette tidsrommet var offentlig forvaltning basert på håndskrift. Utenom lover og forordninger var det lite som kom på trykk. På embetskontorer sentralt og lokalt, i København og hos amtmenn, fogder og sorenskrivere i Norge, satt profesjonelle skrivere dag ut og dag inn og renskrev brev og førte protokoller. Håndskriften deres var drillet til å være tydelig og upersonlig. Flere av brevene i denne samlingen er av offentlig opphav og ført i pennen av slike skrivere.

Hverken profesjonelle skrivere eller private brevskrivere var opptatt av annet enn at skriften skulle være forståelig. At brevene en gang i fremtiden skulle analyseres bokstav for bokstav og gjenskapes i trykt form, lå langt utenfor deres horisont. Men der originalen utvungent veksler mellom store og små bokstaver eller lander på mellomformer, tvinger trykkskriften frem et valg. En utgiver må ta standpunkt til om en liten «i» som henger litt under skrivelinjen, skal forstås som «i» eller «j», og om et forkortelsestegn har gyldighet eller bare er en gammel konvensjon. Mye kan avklares gjennom retningslinjer for transkripsjon, men alle regler kan ikke praktiseres ensartet uavhengig av datering. Utfordringen med å transkribere en tekst kan derfor være større enn utfordringen med å lese den.

I [brev nr. 5](#) opptrer Christoffer Huitfeldt i pakt med samtidens praksis når han er tilbakeholden med å bruke store forbokstaver i substantiver. Til gjengjeld strør han om seg med halvbuer oppover i slutten av ord og med rette, horisontale streker. Begge deler er forkortelsestegn med opphav langt tilbake i tid, da skrivestilen var mer tidkrevende og pergamentet kostbart.

Halvbuene er opprinnelig et forkortelsestegn for «er» eller «re». Men midt på 1500-tallet var forkortelsessystemet i ferd med å gå i oppløsning. Det finnes bare ett eksempel i brevet på at tegnet opptrer med sin fulle verdi, i «gerne». Noen steder står det for en «e» etter «r», som i det første ordet «Kiere» eller lenger nede «stillere». Andre steder kan buen erstatte en «n» etter vokal, som i «mandt». Men oftest er buen bare et pennesving uten betydning.

Den rette, horisontale streken kalles en nasalstrek fordi den i utgangspunktet skulle betegne «m» eller «n» etter vokal. Slik opptrer den i latinske bøyningendelser som «animam» og «quem». Huitfeldt bruker den aldri med sin opprinnelige betydning, men for å betegne «e» foran «n» i «venlighen», for både «e» og «n» i «thenne» og for å dublere «n» i «forthienne», bare for å nevne noe. Som dublering av «m» eller «n» fikk tegnet et langt liv.

Sammen med nasalstreken opptrer yngre forkortelsestegn i [nr. 7](#), Thage Eriksens brev fra 1602. En skråbue nedover betegner utelatte bokstaver i ord som «haffuer» og «offuer». Et yndlingsord i lang tid fremover var «forschreffne» – før omtalte – gjerne forkortet «for^{ne}». De utfylte bokstavene må tilpasses gjengs skrivemåte i samtiden.

Christian 4.s brev fra 1611, [brev nr. 9](#), viser med all tydelighet at skriften i brev på tysk var identisk med dansk skrift. Detaljer i danske tekster, som overflødigheten av konsonanter i form av «ff», «tt», «sch» og «ch», var inspirert av tysk. Brevet inneholder enkelte fremmedord som er skrevet med det latinske alfabetet: «Iubiliren», «Provincien», «Agusti», men penneføringen er såpass lik at skiftet blir lite påfallende. Bevarte skrivebøker dokumenterer at Christian hadde fått solid skriveopplæring fra tidlig i gutteårene. Brevet gjenspeiler tidens skriftideal, et fast og sammentrengt skriftbilde formet med bredt skåret penn.

Helt annerledes arter den profesjonelle skriften seg gjerne i tiårene rundt 1700. I [brev nr. 11](#) fra 1693 er skriften slank og sirlig. Ordene med latinsk skrift står tydelig frem både fordi bokstavene er litt større og fordi ordene er flere. Men så blir kontrasten i Johan Vibes raske, grove påskrift desto mer påfallende. Slike korte påskrifter med ellers ukjent håndskrift byr gjerne på utfordringer fordi de gir så få muligheter til å sammenligne bokstaver fra ett ord til et annet. Det samme forholdet melder seg i [brev nr. 12](#) fra 1719 med Tordenskiolds egenhendige påskrift, bare med den forskjell at sjøhelten hadde spisset pennen bedre og etterlatt seg et tydeligere skriftbilde.

Beslektet er også [brev nr. 14](#) fra 1725. Rasmus Daugaard skriver nesten like støtt og regelmessig som profesjonelle skrivere, mens den løse, avrevne seddelen som ligger ved, har en rask og utydelig skrift. Særlig lokale stedsnavn kan ikke leses sikkert uten ved hjelp av oppslagsverk og andre hjelpemidler. Budskapet blir også dunkelt fordi skriveren blander inn greske bokstaver et par steder. Det kan tyde på at vedkommende var både lokalkjent og prestelært.

Lærde menns håndskrift opptrer i [brev nr. 13](#) fra Ludvig Holberg 1723 og i [brev nr. 16](#) fra Peter Frederik Suhm fra 1757. Her er det formelle preget fraværende. Arkene er fylt med skrift, og Suhm har, sikkert for å spare på portoutgiftene, valgt et tynt postpapir der blekket slår gjennom på baksiden. Hans raske og lite tydelige skrift og det historievitenskapelige temaet gjør dette brevet til kanskje det vanskeligste å lese. Men transkriberingen er likevel relativt enkel å foreta. Ortografien er regelmessig, og det er sjelden tvil om bokstaver er store eller små.

De fire yngste brevene, nr. 17–20, stammer fra Anders Mathias Dass' arkiv og er skrevet mellom 1765 og 1790. Alle har kvinner som avsendere, men to av dem, [nr. 17](#) og [19](#), er trolig ført i pennen av rutinerte skrivere og gjenspeiler profesjonens standardiserte skrivenormer. De to andre brevene, ført i pennen av kvinnene selv, skiller seg sterkt fra dem. [Nr. 18](#) er skrevet av prestedatteren Anna C. Berg i 1776, [nr. 20](#) av prestedatteren og prestefruen Abel Margrethe Dass et tiår senere. Begge har med andre ord tilknytning til miljøer der skrivning var en daglig syssel, og begge har vært fortrolige med å bruke pennen.

Anna Bergs brev har en tettskrevet, uformell skrift på tynt postpapir, men skriften er ikke vanskelig å lese bokstav for bokstav. Noen utfordringer ligger i stavemåten fordi den til dels følger uttalen: «iolpet» for «hjulpet», «giærte» for «hjerte», «kon» for «kun», «feskeben» for «fiskeben», «naare» for «Norge». Forlengst glemte betegnelser på stoffkvaliteter kan kreve søk i oppslagslitteratur.

Nedtegnelsene med Abel Margrethe Dass' hånd er skrevet da hun var i 70-årene, men bærer ikke preg av alder. Skriften er mer lettest her, både fordi papirkvaliteten er bedre og fordi det er færre avvik fra ortografiske normer. Men når det kommer til stoffbetegnelser, blir det naturligvis avstand mellom hennes skriveformer og utgangspunktet: «grordeturs» må forstås som silkestoffet «gros de Tours». Samtidig gir stoffbetegnelsene i de to brevene sjeldne innblikk i hvordan finere klær og tøy var statusobjekter og gjenstand for oppmerksomhet og omtanke kvinner imellom ikke bare i København, men også på Alstahaug.

I hovedtrekk er bokstavene de samme i disse brevene som i Christoffer Huitfeldts brev mer enn to hundre år tidligere. Men proporsjonene er forskjellige og gir skriftbildet et helt annet preg. Ordenes stavemåte er forenklet, overflødige konsonanter har forsvunnet og bokstaver som «c» og «z» er blitt uvanlige. Forkortelsestegnene er blitt borte, bortsett fra nasalstreken over «m». Anna Berg omskaper den på sin personlige måte til en flat «m» som hun skriver over den andre «m»-en, men Abel Margrethe Dass bruker den konsekvent og i sin tradisjonelle form. Slik skulle den også fortsette å opptre inn i neste århundre, så lenge gotisk håndskrift var i bruk.

Retningslinjer for tekstgjengivelse

Transkripsjonen er nøyaktig og bokstavrett, det vil si at brevskrivners rettskrivning og tegnsetting er beholdt og at skrivefeil ikke er rettet.

Transkripsjonen har tatt som utgangspunkt at teksten gir mening, og utydelige bokstaver og ord er derfor transkribert velvillig ut fra sammenhengen. Der det har vært vanskelig å tyde bokstavene er usikker lesning markert med spisse klammer: <tekst>, og helt uleselig tekst er markert slik: <...>, uten at det angis hvor mange bokstaver eller ord det gjelder.

Ved skader på brevene, som har ført til tap av bokstaver eller hele ord, har vi supplert med tekst i skarpe klammer: [tekst], hvis det ikke er rimelig tvil om hva som har stått. Hvis det er uvisst hva som har stått, har vi satt inn tegnet for uleselig tekst: <...>. Ved større teksttap er det satt inn en note om omfanget.

Tekst som er strøket er markert med gjennomstreking: ~~Tekst~~.

Tekst som er tilføyd (uansett om det er over linjen, under linjen eller i marginen) er gjengitt som hevet over linjen: ~~Man~~^{Søn}dag.

Der tekst er rettet ved at noe er skrevet oppå noe annet, slik at opprinnelig tekst er dekket, er den sist skrevne teksten transkribert, mens den opprinnelige teksten er gjengitt i note. Hvis teksten under er uleselig, eller overskrivingen gjelder tydeliggjøring av bokstaver, har vi transkribert den endelige lesningen uten note eller annen markering.

Forkortelser som er oppløst er gjengitt i kursiv.

Ord skrevet med latinsk skrift eller fraktur er ikke markert spesielt.

Tekst som er understreket opplyses om i note.

Skrivefeil som kan tolkes som feil transkribering er kommentert i note med: Sic.

Manglende diakritiske tegn er rettet stilltiende. Alle varianter av y og u (med og uten tødler, streker eller prikker) er gjengitt som vanlig y og u.

Manglende skilletegn er ikke supplert.

Bindestreker og tankestreker er gjengitt som bindestrek.

Kolon som markerer forkortelser er gjengitt som punktum.

Brevets oppsett er ikke forsøkt gjengitt. Vi har foretatt noen standardiseringer: Sideskift vises med et tall i margen ved den linjen der sideskiftet skjer, det nøyaktige stedet for skiftet er ikke angitt; avsnitt markeres med en blank linje; linjeskift vises ikke; adressetekst, og påskrifter som ikke er en del av brevtteksten, er gjengitt til slutt, etter selve brevtteksten.

Det er fulgt egne retningslinjer for de latinske brevene: Oppløste forkortelser er ikke markert. Setninger og egennavn begynner med stor bokstav. Ellers er stor forbokstav normalisert etter konteksten. Tegnsettingen følger syntaktiske prinsipper. Underordnede konjunksjons- og relativsetninger er skilt ut ved komma. Det er komma ved asyndeta og ved apposisjoner.

Brev 1

Domsbrev. Reistad i Lier, 13. januar 1378

Signatur: [Ms.fol. 1804:a:1](#)

Tidligere utgitt: [Diplomatarium Norvegicum: Oldbreve til Kundskab om Norges indre og ydre Forhold, Sprog, Slægter, Sæder, Lovgivning og Rettergang i Middelalderen](#), bind II, utgitt av Chr. C. A. Lange og Carl R. Unger. Christiania: P. T. Mallings Forlagshandel, 1851–1852, nr. 451, s. 348–349.

Regest gjengitt i [Regesta Norvegica](#), bind VII: *1370-1390*, utgitt av Gunnar Pettersen og Knut Sprauten. Oslo: Riksarkivet, 1997. nr. 700, s. 261.

Proveniensi: Magnus Brostrup Landstads^{k1} etterlatte papirer, gitt i gave til Universitetsbiblioteket i 1937.

Beskrivelse: Brevet er av pergament og det er skåret inn 11 slisser til feste for seglremmer. Seglremmer og segl mangler.

*

Ollom monnum þeim sæm þetta bref sea eder høyra sændha kæthil æirixson þorbion þorallzson asbion asmondær son aslakær tvbbasson jon biarnæ son postæin allfsson rolfær Øyiarsson ræydhvfær þoresson gvdbrandær sygmondær son þollæifær lafranzson þorgyls þorgylssæerson *quædiu guds oc sinæ mer villiom ydær kunnict gera at mer varom a ræidhastadom er ligr i fravnæ sokn i lidhom^{k2} a tysdhaghen nesta øptær brættifæ mæsso^{k3} a íí are oc xx^{tæ} rikis vars vyrdholæx herra herra hakonar med guds naad norex oc svyiarikis konongs^{k4} varom mer i doom kalladhar af æinni hallw a vegnæ aslæ olafssonar en af annere haldhors a svdræimom i lidhom^{k5} oc lifw kono hans lett þaa asle fram íí manna vitní er sva æitha hælghi oc gynnar æita oc sva svoro a bookk at þæir varo i hia a svdræimom hæima at Haldhors fyrnæmz oc hørdrho a er asle spvrdhi lifw haldhors kono hormykkla lanzskyld var oloket af svdræimom iord asle en liif suaradhe oc sagdhe at vloket^{var} a íí arom en a þridhia arenno var vloket *halft pund malz en aslæ sagdhe siik inki hafa af fenget en øptær þat heldo þæir þa hondom saman asle oc haldor firir síik oc lifw kono sinæ at þæir syldi þat halda oc hava er mer dæmdom þar vm oc sagdhe þa haldor at vloket varo ~~oloket~~ ix lispund dæmdom mer þa at sva framt at haldor fær æi íí manna vitni till at lanzskyld var lokæn a hvario are sæm fyr seghir af øerthogha boole oc marka boole i svdræimj at hann liukí haldor oc lifæ asle ladhar værd af fyrnemdri iord íí avra fornæ oc víí kyrlag**

oc vi avrra kyrlag forngilda *firir* hvrat aret s*æm* þav fa æi vitní till at loket er oc livki nv at askæodhens degghi nv er k*ø*mer tvar oc vííí kyrlag en at halvarz ííí kyrlag oc øyri med oc sva at marthæins m*ø*sse^{k6} oc halvarz m*ø*ss*o*^{k7} þar till er loket er *firir* íí ar en sva at þav geta æighi minkat med íí loglegha vitnom at askoodhensdegghi er k*ø*mer þa verder þat altt ladharværd v kyrlag oc xx gha til vplyctær till sannnynda setum mer var incjglí *firir* þetta bref er gort var a degghi oc are sem fyr seghir.

Brev 2

Dom av kong Hans 25. mars 1486 angående to gårder i Skåne. Før dommen begynner dokumentet med Erik av Pommerns vidisse av 25. mai 1410 av et brev fra kong Olav IV uten leselig dato.

Signatur: [Ms.4° 63](#)

Tidligere utgitt: [Diplomatarium Danicum](#) nr. 14100526001.ⁿ¹

Proveniens: Har tilhørt bergråd Peter Petersen.^{k8}

Beskrivelse: Brevet er av pergament og er limt inn på innsiden av permen av Ms.4° 63 «Skaanske Lowbogh Som er Retteligen Corrigerit och Schreffuen effter den gamble trychte Schaansche Lowbog». Diplomet bærer preg av å ha vært brukt som omslag på lovboken. Det er slitt hull flere steder, til dels med større teksttap, og de nederste hjørnene er kuttet av. I tillegg er det en brett i pergamentet og en del flekker som stedvis gjør det vanskelig å lese teksten. Nederst på siden er det skrevet «Skaanske Lowbogh», og en av bokstavene dekker til et lite stykke av brevt teksten. Strukturen i teksten kan være lett å misforstå, ettersom dokumentet er sterkt skadd. Første del gjengir et dokument ved Erik av Pommern (Helsingborg 26. mai 1410), som stadfester et dokument ved Olav IV angående to gårder i Skæpperuth (Skäparröd) i Skåne. Teksten av dette dokumentet er tatt opp i Erik av Pommerns dokument. Til sist kommer kong Hans' dom fra 25. mars 1486.

Dokumentet er tidligere transkribert etter originalen av Johan Christian Tellefsen.^{k9} Transkripsjonen befinner seg i Riksarkivet, RA/PA-792, pk.3. På baksiden av Tellefsens transkripsjon står det: «Konungh Johs dombreff at han uil dömpe domino Axell Petersson Iul ii garde i Skepproth i Gersheret.» Denne teksten står sannsynligvis på baksiden av det originale pergamentbrevet.

*

[n2](#)

[Ericus Dei] gratia Dacie, Swecie, Norwegie, Sclauorum Gothorumque rex et dux Pomeranie^{k10} omnibus presens scriptum cernentibus salutem.

[Nouerit] is, quod sub anno domini m^ocd^o decimo feria quinta proxima post festum sancti Vrban^{k11} uir nobilis dominus Absolon Petri^{k12} <miles> <...>ⁿ³ [n]obis apertam litteram domini Olauⁱ quondam regis Danorum^{k13} datam super duas curias in Skæpperuth^{k14} cuidam Michaeli Thorbernsun per eandem litteram adiu[dica]tasⁿ⁴ sigillo saluo sano et integro legi fecit et publicari, cuius littere tenor sequitur et est talis:

Olauus, dei gratia Dacie Norwegie Sclauorum Gothorumque rex et uerus heres regni [Swecie]ⁿ⁵ Omnibus presens scriptum [cer]nentibus salutem in domino. [No]ueritis, quod nos Michaeli Thorbernsson duas curias in Skepp[roth] <...> sitas cum omni[bus pertinenc]iis suis verum <...> <...>ⁿ⁶ Haghensson et Øyerus sibi hereditario jure cum uxore sua legaliter aduolutas [et] nunquam postmodum per ipsum alicui alienatas <...> per quatuor litteras nostras adiudicatas in quarum etiam corporalem possessionem curiarum quatuor discretos [uiros] Iacobum Ska<...> <kughennob> de op<...>ⁿ⁷ cam <...> <fruendo> huic <...> perpetuum silentium imponentes ac precipientes ne <...> de <dictis> curiis vel <...>

suis <firmiter> cuiuscumque conditio[nis aut] status existat contra voluntatem predicti Michaelis aliququaliter intromittat Datum Lundis sub sigillo nostro ad causas <...> anno domini m^ocd^olxxx^o sexto die annunciacionis beate Marie uirginis^{k15} teste Nicholao Dragg^{k16}

Quidem litteram predecessoris [nost]ri predicti ratam et gratam tenemus ipsam auctoritate nostra regia confirmantes.

Datum in [castro] nostro Helsingburgh^{k17} <...> [anno] domini m^ocd^o <...>ⁿ⁸ feria sexta proxima post festum corporis Christi^{k18} nostro sub [sigillo]

Brev 3

Vitnebrev. [Brunkeberg], 1490

Signatur: [Ms.fol. 1804:a:4](#)

Tidligere utgitt: [Diplomatarium Norvegicum: Oldbreve til Kundskab om Norges indre og ydre Forhold, Sprog, Slægter, Sæder, Lovgivning og Rettergang i Middelalderen](#), bind X, utgitt av C. R. Unger og H.J. Huitfeldt. Christiania: P. T. Mallings Forlagshandel, 1878: nr. 273, s. 220.

Proveniensi: Magnus Brostrup Landstads^{k19} etterlatte papirer, gitt i gave til Universitetsbiblioteket i 1937.

Beskrivelse: Brevet er av pergament og det er skåret tre slisser til seglremmer. Alle tre seglene mangler. Midterste seglremmen er bevart, den er skåret ut av et latinsk håndskrift.

*

Oll<om> mannom som thettæ bref se ællær høyre kænnes jak olaf <t>orbyornson kol <hælg>æsson och <...>f Haluordhson ath vy hordom a koup mal theire af einæ haluæ svenkæ Gunnuvsson och næridh Gunnulfsson en af andre haluæ amundh stennulfson kændis och fornemdæ Svenkæ och næridh ath the hafdhæ salth fornemdom amundæ ij mærkæ bol j skott<v>eith^{k20} som ligger j molgæ dal^{k21} j brukæbærgh sonkn^{k22} med allum lunnom som legith tiil ha<uæ> fra fornæ och nygiæ Jtem kændis och fornæmde Suenkæ och næridh ath the hauæ vpborith fyrstæ pæingh och ofstæ som j kop theire kom. Thil mere sannindh heiggæ vy var jnsiglæ fore thettæ bref som gyorth var Anno domini mcdlxxxxo

Brev 4

Avlatsbrev, utstedt av 24 kardinaler under pave Julius II. Vatikanet, 1. desember 1507

Signatur: [Ms.fol. 1998](#)

Proveniensi: Olav Sindings^{k23} samling, gitt i gave til Universitetsbiblioteket av enken Elisabeth Sinding^{k24} i 1939.

Beskrivelse: Brevet er skrevet på pergament, og nederste delen av dokumentet er brettet opp. Utenpå oppbretten er det er limt på en papirlapp med en påskrift på katalansk med en annen hånd. Det er 25 hull til seglsnorer, og deler av snoren henger fortsatt på, men seglene mangler. Det er tegnet opp hjelpelinjer for skriveren som fortsetter ned under oppbretten. Skjult under oppbretten er det også en påskrift i en annen hånd med lysere blekk. Det er skader i pergamentets overkant, som kan tyde på at brevet har vært hengt opp. Brevet er rikt dekorert med farger og gullforgylling. Navnet Oliverius som begynner brevet er skrevet med kunstferdige bokstaver, og i den første bokstaven er det malt en miniatyr med et pietåmotiv, det vi si av den sørgende jomfru Maria med Kristi døde kropp, hvilende i hennes fang. Det er forseggjorte border langs sidene og den øverste kanten av brevet, og ytterligere to miniatyrer der Maria er avbildet med en duk med Jesu hellige ansikt og der Maria er med på å legge Jesus i graven. Det er også to våpenskjold.

*

Oliuerius Ostiensis,^{k25} Georgius Portuensis,^{k26} Johannes Antonius Penestrinus,^{k27} Raphael Sabinensis^{k28} et Guillelmus Albanensis Episcopi Ludouicus,^{k29} Johannes tituli sanctorum Quatuor coronatorum,^{k30} Petrus tituli sancti Ciriaci,^{k31} Dominicus tituli sancti Marci,^{k32} Johannes Stephanus tituli sanctorum Sergii et Bachi,^{k33} Jacobus tituli sancti Clementis,^{k34} Franciscus tituli sanctorum Nerei et Archilei,^{k35} Franciscus tituli sancte Susanne,^{k36} Nicolaus tituli sancte Prisce,^{k37} Adrianus tituli sancti Grisogoni,^{k38} Franciscus tituli sanctorum Johannis et Pauli,^{k39} Franciscus tituli sancti Adriani,^{k40} Ludouicus tituli sancti Marcelli,^{k41} Gabriel tituli sancte Agathe^{k42} ac Franciscus tituli sancte Cecilie presbyteri,^{k43} Johannes sancte Marie in Dompnica,^{k44} Federicus sancti Theodori,^{k45} Julianus sancti Angeli,^{k46} Alexander sancti Eustachii^{k47} necnon Amaneus sancti Nicolai in Carceretuliano^{k48} diaconi miseracione diuina sacrosancte Romane ecclesie Cardinales.

Uniuersis et singulis christifidelibus presentes litteras inspecturis salutem in Domino sempiternam. Quanto frequentius fidelium mentes ad opera caritatis inducimus, tanto salubrius animarum suarum saluti consulimus Cupientes igitur, ut Oratorium sancti Sepulcri dominici situm et fundatum in Capella beate Marie uirginis extra muros^{k49} Ville sancti Laurentii de Mar<n>yiis^{k50} Urgellensis diocesis,^{k51} congruis frequentetur honoribus et a christifidelibus iugiter ueneretur ac in suis structuris et edificiis debite reparetur, conseruetur et manuteneatur, necnon libris, calicibus, luminaribus, ornamentis ecclesiasticis et rebus aliis diuino cultui inibi necessariis decenter muniatur. Utque christifideles ipsi eo libentius deuotionis causa confluant ad eandem et ad reparacionem, conseruacionem, manutencionem et munionem huiusmodi manus promptius porrigant adiutrices, quo ex hoc ibidem dono celestis gracie uberius conspexerint se refecturos. Nos Cardinales prefati, uidelicet quilibet nostrum per se supplicationibus dilecti nobis in Christo venerabilis viri domini Johannis Picquer,^{k52} Canonici et Archidiaconi de Berga in ecclesia Urgellensi, nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, de omnipotentis Dei misericordia ac beatorum Petri^{k53} et Pauli^{k54} apostolorum eius auctoritate confisi, omnibus et singulis christifidelibus utriusque sexus uere penitentibus et confessis, qui dictum Oratorium in singulis, uidelicet Quinte in Cena domini et Sexte Feriarum in Parasceue, Resurrectionis domini nostri Jesu Christi, Ferie Secunde Penthecostes et sancti Laurentii festiuitatibus^{k55} et diebus a Primis Vesperis usque ad Secundas Vesperas inclusiue deuote uisitauerint annuatim et ad premissa manus porrexerint adiutrices, pro singulis festiuitatibus siue diebus predictis, quibus id fecerint, centum dies de iniunctis eis penitentiis misericorditer in domino relaxamus presentibus perpetuis futuris temporibus duraturis. In quorum fidem litteras nostras huiusmodi fieri nostrorumque sigillorum fecimus appensione communiri. Datum Rome in domibus nostris anno a Natiuitate domini millesimo quingentesimo septimo, die uero prima mensis Decembris. Pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Julii diuina prouidencia pape Secundi^{k56} anno quinto.

Brev 5

Brev fra Christoffer Huitfeldt til Herluf Trolle. Bergenhus, 7. oktober 1552

Signatur: [Ms. 4° 2759:1](#)

Proveniens: Testamentarisk gave fra kanselliråd Halvor Andersen, [k57](#) 1786.

Beskrivelse: Brevet er et dobbeltblad av papir, og vannmerket viser at papiret er produsert i Troyes i Frankrike i 1542. Det er spor etter segl.

*

Kiere Herløff^{k58} Suouger oc synderliigen gode wenn Tacker Jeg teg gierne for allt gott som thu meg giortt oc beuiist haffuer Huilckett Jeg altiitd will forschylle oc forthienne med hues y myn magtt kandtt were Kiere herløff Om ølgaars^{k59} siugdum tha giffuer Jeg teg wenlighen tiilkiende Att hun nu er meget stillere oc roolighere end hun waar saa att wy maa end haffue hender nereⁿ⁹ aff henn<dene>ⁿ¹⁰ oc maathe hun ett stundt icke liide meg Men nu wiill huun att Jeg schall altiitd were hoos henne Thij er mytt haab tiill gudtt atth thett kandt bliffue bedre med hende, Kiere herløff Sender Jeg teg nu med thene schipper Berntt bagghe en tønne skruett berggefisk oc en tønne spor oc nacker Beder Jeg teg atthu gjør well oc icke forsmaar thene ringe presentt Kiere herleff Gjør well oc tacke thiin kiere hustru^{k60} po myne wegne for hun foer saa well med meg oc megen ere oc dygd hun beuiiste meg nu thet siiste Jeg wor paa Kroghen^{k61} y diin frauerelsse. Oc loffuede Jeg hende att Jeg schulle fly hende att wiide huad wldenn kand gielde y hollandt^{k62} Oc haffuer Jeg icke end nu sielff fangett thet att wiide Menn ther som att hun haffuer nogenn god enggelsk wldt Att y lade hende sendis tiill Amsterdam tiill en mandt heder Jehann falckener eller oc tiill Jehan gillesønn^{k63} y the ij huiide falcke Oc schriff hannom tiill att hand foruender thett paa myne wegne tha gjør the well thet beste

[2] Kiere herløff Jeg haffuer icke behoff att schriffue teg tiill Att thu ^{seer} myn Otthe lille^{k64} tiill gode. Jeg hagde gerne en latiinsk stoelschriffuere om gudt will att hand leffuer Hues thu kosther paa hanom y kleder eller nogen anden deell thett will Jeg gierne betthale oc wederlegghe teg nar gud will att ^{wy} findis. Her med teg gudt beffalendis Gjør well oc helse thin kiere hustru paa myne wegne med mange gode

Netther Hues Jeg kandt giøre teg eller hende eller nogen aff ethers tiill wilge oc
thienniste her y thene landz ende thett will Jeg altid gierne giøre som Jeg ether
pligtiig er

Schreffuitt paa Berggenhuus^{k65} then vij Octobris

Anno : Mdlj :

Christopher Hwittffeldt^{k66}

Utenpå brevet:

Erlig oc Welbyrdiig Mandt Herløff Trolle tiill Gressedt^{k67} Høffuetzmandt paa
Ørekrog^{k68} Myn kiere suouger oc szynderlighe wen kierligen sendis Thette Breff

Brev 6

Brev fra Frederik II til Sidsel Ulfstand. København, 17. desember 1570

Signatur: [Ms. 4° 2759:V](#)

Proveniens: Testamentarisk gave fra kanselliråd Halvor Andersen, [k69](#) 1786.

Beskrivelse: Brevet er et dobbeltblad av papir, og vannmerket viser en krukke. Papiret er sannsynligvis fransk. Det er et seglavtrykk på papiroblat (nå løsnet). Brevet er ikke egenhendig. Utenpå brevet er det er en påskrift med Sidsel Ulfstands hånd.

*

Frederiich thennd Andenn med gudz naade Danmarckiis Norgis wenndis och gottis
Konning [k70](#)

Vor gunst tilfornn Wiider att wij skiicke till ether wortt obne breff til bønnderne
wdj wiillanzherriitt [k71](#) vdschreffuiitt om enn almiindeligh skatt och land hielp effter
som j ydermere aff same wortt breff kand forfare [n11](#) Thij Bede wij Ether och viille
Attj strax Anseenndis thette vortt breff wdenn alld forsømmelse, thed lader lesse
och forkynnde for ald Almuenn, Offuer alltt *forschreffne* herriit Och thenom strax
vdenn ald forhalliing lader Schriffue och legge vdj leeg samenn effter *forschreffne*
breffs lydelse Saa att thennd wiisseligen Och wdenn ald wndskylding wdkomer
indenn ~~hellig tre Kongers dag~~ ^{Jull} først kommendis och bliffuer forskickiid till
wortt Slott [n12](#) Kiøpnehaffnn [k72](#) wor renntteschriffuer her samestedz Peder
hannssenn till hende. J wiille nu tiltencke och Jngenn fliid eller wmage sparre att
same skatt io wiisseliigen Jndenn thennd bestem<ii>de tiid maa fremkome Saa
framptt wij icke skulle regne Ethers forsømelse till om thennd icke ^[2]wdj tiide
wdkommer Ther med skeer wor viillj

Schreffuiid paa vortt Slott Kiøpnehaffnn thennd xviiij dag Decembris Aar etc.
Mdlxx Wnder wortt Siignett

F

Påskrift vertikalt langs høyre kant nederst på første side:

«villanzheriitt»

Utenpå brevet:

Oss *Elschelige* Erlig och Welbyrdig Frue Sidssele Wlstand, Knud Gyllenstiernnis
effter leuerske. [k73](#)

Eller *hindis* fogit i Willand landtz herrit i *hindis* frauereisse

Påskrift med en annen hånd utenpå brevet:

Thend 14 dag januarij aar 1571 fick ieg Sidsell vlstandt thete Breff paa bønit [k74](#) -

Brev 7

Brev fra Thage Eriksen til Christian IV, [Midtbøen i Hjartdal, 18. september 1602]

Signatur: [Ms.fol. 1804:b](#)

Tidligere utgitt: Odd Arne Helleberg, «[Et utvalg fornbreve fra Numedal, Sigdal, Modum, Sandsvær og Telemark](#)». Kongsberg, 8. oktober 2007.

Proveniens: Magnus Brostrup Landstads^{k75} etterlatte papirer, gitt i gave til Universitetsbiblioteket i 1937.

Beskrivelse: Brevet er et dobbeltblad av papir, og har vært beseglet med en papiroblat som nå er tapt. Brevet er sterkt preget av bruk. Det er mange ulike senere påskrifter i margene, og enkelte blekkflekker ut over teksten. Det er slitt hull langs brettekanter og nederste del av side tre og fire er revet av. Det er kun underskriften som er egenhendig. Utenpå brevet er det er en påskrift med en annen hånd.

*

Stormectigste Høigbaarne Første oc Herre Her Christian thenn fierde^{k76} met Gudtz Naade, Danmarckis, Norgis, Wendis oc Gottis konning Hertug wdj Slesuig, Holsten, Stormarn oc Dyttmersken, Greffue wdj Oldenborg oc Delmenhorst.

Myn gantze ydmyge, wnderdannige, willig plictig oc thro thienniste altidt tilforne.

Ethers Kongelige Majesthet werdis till Adt wille wiide Adt efftter Ethers Naadis breff oc befalling wor ieg Thage Erikssen Ethers Naadis Ridefogidt offuer Tellemarcken,^{k77} paa Midbøen Rette Steffne stu[ff]ue^{m13} y Hierdals prestegieldt,^{k78} thenn 18 Sept[em]bris Anno etc. 1602 offueruerrendis Oluff Mellandt Lensmandt ther sammestedt, Oluff Mosbøe, Herbiørn Skorenes, Torckill Serislandt, Hans Tow Laugrettis mendt, Pouell Hoffdegjordt oc Tolleff giuffue neffnder mendt. Hørde prouff effter afftagen Oluff Thorerssen (huis siell Gudt haffue) som hans halffue broder Harall Thorerssen wforsynnium for skade kom, Dreptte oc ihielslog, Først proffuett Samundt Annonndssen Laugrettismandt oc paa bog soer met fuldt Eidstaff, Adt handt stodt wde y gaarden thenn tidt som Harall Draberen kom gangendis wdt, Saa kom Oluff som faldt gangendis wdt efftter hannom, oc tog enn Øxe som stodt y weggen, Oc forskreffne Samundt Aatte Øxen, Saa sagde Haluordt haaluordssen till forskreffne Samundt, Tørst du icke tage att Øxen din, de brødre ere wrede paa ^[2] huer andre, Jo suaaridt Samundt, Altt monne ieg thore tage thenn

att, Saa tog *forschreffne* Samundt wdj *Øxen*, Saa sagde *forschreffne* Oluff som faldt, Lad mig haffue thenn, Dw haffuer werritt mig saa Dieffle ondt Harall sagde handt, Oc *forschreffne* Samundt hørde Harall intthet suaare ther till, Saa tog *forschreffne* Samundt *Øxen*, oc Oluff som faldt gick indt y stoffuen, oc Samundt gick nordt om stoffuen *met samme* *Øxe* som handt sielff Aatte, oc intthet mere wiste *forschreffne* Samundt Adt proffue ther om. *Forschreffne* Haluordt Haluordssen proffuett oc y lige maade paa bog soer *met* fuldt Eidstaff, Adt handt saae Adt *forschreffne* Harall Draberen handt gick wdt aff stoffuen, o[c]ⁿ¹⁴ *forschreffne* Oluff som faldt bleff siddendis i gie[n i]nde y stoffuen paa kracken, Saa saae *forschreffne* Haluordt Adt *forschreffne* Oluff som faldt handt wor wredt, oc icke wiste *forschreffne* Haluordt huem hand wor wredt paa, Saa gick *forschreffne* Haluordt wdt *met thet samme*, Saa kom *forschreffne* Oluff som faldt [g]angendisⁿ¹⁵ wdt efftter hannom, Saa tog *forschreffne* Oluff *forschreffne* Samundtz *Øxe* som stodt y weggen lige som *forschreffne* Samundt proffuer, oc løb till Harall Draberen ther *met*, oc sagde till hanom, Dw haffuer saa werritt efftter mig ^{Harall} sagde handt. Remmen werre saa efftter dig, Saa tog *forschreffne* Harall Draberen y *Øxen* *met* hannom oc suaaridt ther saa till, haffuer ieg giortt thet broder myn Da haffuer ieg icke giortt well sagde handt, Saa talde *forschreffne* Haluordt till *forschreffne* Samundt oc sagde, Tørst du icke tage att *Øxen* din, de ere wrede de brødre, Jo suaaridt Samundt, fulde thør ieg tage att *Øxen* myn, Saa tog *forschreffne* Samundt siin egen *Øxe* oc gick nordt om stoffuen ther *met*, [s] oc *forschreffne* Oluff som faldt gick efftter hannom, indtill stoffue dørren, oc gick saa indt y stoffuen, oc *forschreffne* Haluordt, oc Harall Draberen bleffue staaendis neden for stoffuen, Saa sagde *forschreffne* Harall Draberen till Haluordt, Jeg tencker her bliffuer gott *met* gudtz hielp, Saa kom *forschreffne* Oluff som faldt wdt *met* siin egen *Øxe* y haanden, oc sagde till Harall Draberen, Nw skaltt du faa Dieffle, oc hug saa strax *met thet samme* till hannom, Saa bar *forschreffne* Harall Draberen Armen emodt, oc *forschreffne* Oluff som faldt hug hannom y Armen *met thet samme*, Saa fick *forschreffne* Harall Draberen Kniffuen wdt, oc stack hannom saa *met thet samme* y Skulderne emellom herderne, oc ther aff fick handt siitt [ba]nnesaar,ⁿ¹⁶ oc døde saa strax ther efftter, oc intthet [me]re wiste *forschreffne* Haluor ther om adt proffue, Oc skede thenne skade paa *forschreffne* Midbøen, thenn 1. Julij sist forleden om midafftens tidt foruden gredestadt, Oc bleffue thisze *forschreffne* prouff loughligen tagen wdj *forschreffne* Haraldtz Rette Konges daug wdj [t]hennⁿ¹⁷ dødis arffuingers, slect oc wengers neruerr[e]lsze, loughligen tilsteffnde. Wigliusning lius[t]e handt *met samme* stundt som skaden wor skeedt, paa neste gaardt for Torger guthuhus oc Tordt Aabøe oc sagde, Gudt Naade mig, Jeg beder ether for Gudtz skyldt Attj bestaar mig thedt Adt ieg Liusser thet for

ether Adt ieg er [i]ldeⁿ¹⁸ oc Wforsynnium kommen for skade oc haffuer afftagidt Oluff broder myn. Allernaadigste Herre, ydermere prouff kunde ieg icke bekomme om thette maall, Oc haffuer handt satt mig wihzen oc Loffuen for Tegen oc fridkiøb paa Ethers Naadis Wegne, oc for bøderne till thenn dødis Arffuinger. Stander nu till Gudt oc E[th]ers Naadeⁿ¹⁹.

[4] Adt worde. Will ieg her met haffue Ethers Naade Gudt Almectige befalledt nu oc altidt bode till Liff oc siell, handt styrcke oc beuare Ethers Kongelige Majesthet met ett suntt Liff oc Languarindis Regimentt etc. Till widnisbyrdt wnder mitt Signette.

Med en annen hånd:

[Thag]e Erichsens [E]gen Hanndtⁿ²⁰

Påskrift med en annen hånd utenpå brevet:

Er Harald thorersen tildømbtt Att bøde thill Kong. Mayt. for sitt Verett ett fuldt thegn och 1 fuldt fridkiøb, och bøder thill thennt dødis Arffuinnger epter dommendz sigellsse. Actum Oplso^{k79}. Raadstue 3 søgne epter Vinternatten^{k80} Anno 1602

Brev 8

Himmelbrev. [Etter 1675]

Signatur: [Ms.fol. 3877](#)

Proveniensi: Eldre tilvekst.

Beskrivelse: Brevet er skrevet på papir og har et vannmerke med Amsterdams byvåpen som motiv. Svært like vannmerker er funnet på papir produsert i Nederland i 1675. Brevet er preget av bruk, og det er slitt hull langs brettekanter. Årstallet er skrevet på med annet blekk av en annen hånd.

*

Jhe^{k81}

Copie Af dette Breff Som Gud Herren sielffuer skreffuet Haffuer

J Michell borig^{k82} J forstaden hengde Jt breff huilchen Jngen ved huor vdi dett hengdenⁿ²¹ Med forgyldt bogstaffuer Ehr det schreffuen Och Aff gud ved Engelen did schichet Huo Som [dette]ⁿ²² breff ville vdschriffue till dem bøyer det Och Op Lader sig Men Huo Som^{gribe} Effter det for dem viger det Och flyr bordt Ehr dette bud Och befaldning Som Englen Kiendte Och Aaben barret

Huo Som Arbeyder Om Søndagen den Ehr fordømdt der for beder Jeg eder Alle Atti Om son gdagen Jntheit Arbeyder for penning Eller gods Men med Andactt gaa till Kierchen J schall Och Jche smyche eder till Synd J Eller Krusse Eders haar till Hoffmodighed der Med At bedriffue Synd J schall Aff Eders Rigdom Med deelle de Arme Och tro dette breff ehr skreffuet Med min Egen hand Och det Ehr fra mig Jesus Christus vdsendt Och Ati Jche giøre som vfornumstig diur di giøre J haffuer 6 dage J vgen At driffue Eders Arbeyde Søndagen schall J hellig holde gaa fliettig till Kierchen guds Ord med Andact at hørre Oc beder for eder At synden Kunde bliffue Eder forladen begierrer Jche Sølff Eller guld bedriffuer Jche Noget J mit Naffn Effter Legemlig begier den Ene schall Jche baguasche den Anden Med tungen for Kaster Jche eders gods vnøttelig Suiger Jche di Arme faderløse børnn Errer fader Och moder Och Elsker eders Neste giffuer Jche falsk Widnis byrd Saa giffuer Jeg fred Och sundhed huilchen den Och Jche haffuer Ehr forladt Men huem dette breff Jche troer Ehr forladt Och haffuer huerchen Lyche Eller velsignelse J

siger Herren det Ehr Jeg Sielff Jesus Christus Med Egen guddommelig haand dette Breff schreffuet haffuer huo som her J mod siger ehr forladt Och Aldrig haffuer hielp Aff Huo Som dette breff haffuer Och det Jche Aaben barrer hand Ehr for bandet Aff den Christe lige Kierche Och Aff min Alsommechtigste haand forladne dette breff schall den Ene Effter Den Anden vdschriffue Och Om J haffuer bedreffuet saa Mange synder Som sand J Haffuet som gress paa Jorden som Loff paa trerne Och som stierne paa himmelen da skall det verre Eder forladne huo som dette breff Jche troer hand schall dø Och sin børen skall den Onde dø Lyde Om vender Eder heller schall J findis J helffuede till Euig Tid Jeg vill till sporge Eder paa den yderste dag <O>ch Jeg schall Suare Jt Ord det for Medelste Ederss Synder huem dette breff J huset haffuer Eller hoess Sig berre den schall torden Och vveyer Jche schade Och schall fra Jld Och vand bliffue hiulpet Huilchen Person dette hoess sig berre faar Jt gledelig Aff scheid Aff denne Ver den holder Min bud Och befallening som Jeg Eder ved min Sondt haffuer

Jeg densande

Jesus Christus

Påskrift med en annen hånd:

1604

Brev 9

Brev fra Christian IV til Johan Sigismund av Brandenburg. Kalmar, 14. august 1611

Signatur: [Ms.fol. 2285](#)

Tidligere utgitt: Gerhard Munthe, «[Brev fra Christian IV til Johann Sigismund av Brandenburg](#)». *Historisk tidsskrift*, 1961–62, bind 41: 345–347.

Proveniensi: Kjøpt på auksjon hos Stargardt, Marburg, i 1961. Brevet kom fra Karl Geigy-Hagenbachs [k83](#) samling.

Beskrivelse: Brevet er et dobbeltblad av papir, med vannmerke som viser at papiret er produsert i Nürnberg etter 1598. Kantene er skåret til og snittet er gullforylt. Det er to røde lakksegl som har vært forbundet med gule silkesnorer. Det er en påskrift med en annen hånd over utskriften på brevet.

*

Freundtlicher hertzlieber Schuager vnd Bruder [k84](#) Ich habe aus deinem Schreiben vernommen deinen guthen zustandt welches mihr von hertzen lieb gewesen zu uernehmen, So auch das du die Erinnerung deines Sohns halben ihm besten hast auff genommen, Bitte noch hinfhuro, du wollest alles ihm besten fermercken, vnd habe aus deinem Schreiben auch vernommen das der phalsgraff bei dihr gewesen ist, aber noch der zeit sich darein nicht geben wollen. Meines Erachtens wirdt Er sich mit der zeit woll Sagen lassen dieweill Er ihn Eigener person bei dihr ist. Was anlanget den feiermörsell, so du meinest das die Polacken Sich auff Stossen Sollen, hat kein hast vnd kan woll Ein zeitlanck verbleiben bis man sieht wie Es mit der Prissiskce sache auff kinfftigem Reichstage ablauffen will was anlangen thudt des Salpeiters kanstu wan du mihr ihn dem diinen wildt zu Einem Iuviliren zu hamburch mit Nahmen hans Mors [k85](#) ferkauffen, vnd Er auch meinendt wegen dihr bezalen Soll, wan du Nun Solches zu thun ihn willen habe ich albereit darauff Instrverit Bitte freund Schuagerlichen du wollest mihr ihn dissem deine meinung wissen lassen fur meine person alhie, kan ich nicht genucksam den Lieben Godt dancken fur gute Victorie uber meine feinde, [k86](#) vnd zweifle nicht du werdest Nuhmer mein Schreiben von wegen Eroberung des Slosses Calmer [k87](#) bekommen haben. Nun aber hatt ^[2] ess der liebe Godt verbessert, ihn den Ich das Sloss Borckholm [k88](#) Samdt gans Ølandt Erobert vnd auch die vntherthanen auff demselbigen Lande albereit mihr gesuoren vnd gehuldiget, wie auch andere

Provincien Sich alhie Erbetten in loco zu Erskeinen Vnd ihr Eidt bei mihr ablegen. Der Alte Naar lyget hie auff zuene meill nahe vnd sicht vns Saur ahn, vnd nu Ehr sich das er mit gewaldt nichtes kan ausrichten, fenget Er itz ahn ihn schriften mich zu Defamiren welches ich dihr in deitsker Spache hiebei vbersenden thu So auch was ich darauff geandtuorthet habe Du werdest Einen Stadtlichen Stilum darein fiinden, vnther bernheiter ginge Es besser hiin dan vnther Potentaten. Ich will dich fur diss mahl mit meinem Schreiben nicht lenger auffhalten Sondern dem lieben godt befhelen. Datum auff Calmer Slos den 14 Agusti Anno Domini 1611.

Dein getrewer Schuager vnd
Bruder dieweill ich lebe
Christian^{k89}

Utenpå brevet:

Ahn Meine Hertzliebe Schuester die Churfurstinne zu Brandenburg^{k90}

Påskrift med en annen hånd utenpå brevet:

præsens: zu Brandenburgk 28 Augusti

Brev 10

Brev fra Christen Staphensøn Bang til Morten Nielsøn. Christiania, 24. juli 1662

Signatur: NA/A g 4713/si

Proveniens: Boken er kjøpt på auksjon etter assessor Williamsen.

Beskrivelse: Brevet er av papir og er limt inn i et eksemplar av Christen Staphensøn Bang, *Oeconomia Christiana : Ded er: En christelige Huusholdning eller Hustaule, udi huilcken alle Stater i Verden faareholdis adskillige visse Sprock oc gyldene Regle aff dend Hellige Scriftt*, bind 7 av *Postilla Catechetica, ded er: Doct. Martini Lutheri Lidle eller mindre Catechismus ved Spørsmaal oc Giensvar : med hosføyede korte Summarier oc Udleggelser*. Christiania: Melchior Martzans Tryckeri, 1657. Tilsvarende bok, men ikke samme eksemplar kan finnes [her](#).

Det er en påskrift med en annen hånd nederst på siden.

*

Erlig, Vellact oc Velfornemme Mand; Morten Nielsøn,^{k91} Kong. Maajestæts; Fougit offuer Sollør oc Østerdallene.^{k92} Miin Velformodende guode Ven.

Er denne Bog aff mig Vnderskreffne Venligst Forærit: Och ded mest for dend Aarsage, at ey paatuiffliis hand jo saavel som andre flere Mandz Personer haffuer Lyst til ad forandre sig «Thi Væ dend som er allene.^{k93} Confer proverb: 31.^{k94} item Syrach : 26^{k95} etc.» Oc paa ded hand samme standt disbedre kunde anfange aff Kierlighed til Gudz ære, oc til en ærlig Gemahll sig kunde bequemme; Vil Jeg formode, ad hand iblant andre Skriffter, end ocsaa aff denne frembskickedede Bogs indholdende Regler oc præscription, vilde haffue sig effterrettlig, til det hellige Ecteskabs Lofflige Begyndelse, Christelig frembdragelse, oc Salige udgang, huor til Jeg ocsaa Ønsker eder Lycke oc Velsignelse. Christiania dend 24 jully A^o 1662.

Wer Gott vertraut Hat wol gebaut, Im Himmel vnd auch auff Erden, etc.^{k96}

E. V. V. A. Christen Staphensøn Bang,^{k97}
Egen Haand

Påskrift med en annen hånd:

Gud ver min Ven
Mortenn Nielssøn
(Cria.)

Brev 11

Brev fra Johan Vibe til Erik Madsen. Trondheim, 13. september 1693

Signatur: [Ms.fol. 279:i](#)

Proveniens: Kjøpt på auksjon etter justitiarius Jens Christian Berg, [k98](#) 1852.

Beskrivelse: Brevet er et dobbeltbad av papir, og vannmerket viser Amsterdams byvåpen. Kun signatur og påskrift er egenhendig.

*

Kongelige May^{ts} Welbetroede Stifts Ambtskrifuer

Monsieur Erick Madzen, [k99](#).

Som det icke er forsvarligt at Lade Hans Kongl. May^{ts} Artigleriefolck Lide formedelst deris chefs Major Wilsters [k100](#) opsætzighed og vederspæntzige Conduite imod mig hans Commendant. Og ieg fornemmer hand skal hafue faaet for samme Artiglerie Compagnie een Assignation for de tvende første udj indeværendis Aar forfaldene quarterer, som Hr Ambtskrifuer skal være anvist, hvilcken Assignation hand tillige med dend for det forledene Aar Modvilligen og opsætzig imod mine ordres med indesider. da paa det som her ofuen er sagt, Compagniet icke skal Lide, er min Venlige Ansøgning til Hr Stifts Ambtskrifuer hand til de tvende artiglerie Lieutenanter Kelsbye og Abilgaard, saa som deris Præces Major Stubick [k101](#) med dennem efter min Andordning Compagniet og Sahl. Schurmans [k102](#) Encke imellem at Liqidere og betalle icke er tilstæde, Vilde dend Summe som samme Assignation for disse to indeværende quartaler indeholder, saa vit Compagniet vedkommer, endten med Rede penger om de in Cassa findis imod deris quitering betalle, eller og dennem henwise paa Stæder, som dend betaling u-opholdelig Kand Skee; udj henseende at det nu er ved denne Maanetz udgang femb quartaler Compagniet tilstaaer, og at det nu er dend tid folcket Kand faae til Kiøbs hvad de vinteren ofuer Skal hafue at Lefue af. Og forpligter ieg mig der imod ved dette Skrift Hr Stifts Ambtskrifuer original assignationen inden Sex Ugers forløb, fra dato d. 16 Septembris at regne at forskaffe, og hannem der for at indstaae. Trundhiem d. 13 Sept. 1693.

Herfra med annen hånd:

Herr Stiftsamptschriffvers

tiensvillige

Johan Wibe [k103](#)

och obligerer Jeg mig dette att giffue *herr* Stiftsamptschriffuer effter anmodning
paa Stempelt papir, ey der till begerendess <...>nge tijd, end dett Kand omschriffvis
dat. ut supra

Johan Wibe

Brev 12

Brev fra Peter Wessel Tordenskiold til Olaus Judichær. Utenfor Nya Älvsborg, 5. juli 1719

Signatur: [Ms.fol. 1111:b](#)

Tidligere utgitt: «Af en Autografsamlers Mappe. Breve fra to danske Søhelte.» [Nær og Fjern](#) nr. 291, København, 27. januar 1878: 6.

[Bergens Adressecontoirs Efterretninger](#) nr. 33, 114 Aarg. 8. Februar 1878: 4.

Olav Bergersen (red.). [Tordenskiolds brev](#). Oslo: Universitetsforlaget, 1963: 724.

Proveniens: Kjøpt på auksjon over Peter Christian Haubergs ^{k104} samlinger, 1929.

Beskrivelse: Brevet er et dobbeltblad av papir og det er spor av segl. Det er kun Tordenskiolds signatur og etterskriften som har vært egenhendige. En rektangulær bit av brevet, med Tordenskiolds signatur, er skåret vekk og erstattet av en ny lapp. Lappen består av tre lag forskjellig papir: 1) Håndlaget papir med der teksten fra brevets forside er kopiert inn. 2) En tykk papp fra ca. 1860 eller senere. 3) Et transparent ark med håndskrevet tekst og «Tordenskiolds» signatur. Det er ikke brukt samme blekk i brevet og på lappen.

*

Høyædle og Welbaarne Høytærede Hr. Admiral

Af jndlagde Optegnelser paa hvad, som til endell af de under Esqvadren Sorterende Skibe udfoedres og ej ere her at bekomme vil Hr. Admiral behagelig fornemme hvad fornøden giøres, hvilket jeg og til deres erholdelse vil have recomman deret; den Sidste tage Priis Huckert Hvide Ørnen, som nu til Kiøbenhafn affærdiges, henstiller jeg i lige Maade til Hr. Admiralens egen behagelige Forandstaltning til dens reparations befordring; Hvad Materialier og ellers Andre Requisita, Som effter Hr. Admiralens egen beste Skiønsomhed til denne forehavende Desein endnu kunde fornøden eragtes, ville jeg ønske at maatte tillige ^[2] med Prammen Spydstagen under Convoy af fregatten Straalsund hid, sendes, Hvornest jeg forbliver

Høyædle og welbaarne
Høytærede Hr. Admirals

Herfra med en annen hånd:

Tienst ferdigste og lydigste tiener
P Tordenskiold^{k105}

PS skjønt ieg ved att mange falder udj adskillige slags Speculationer om dj 2de fartøyer, vor af den anden med lengsel ventis som ieg kand sige er een serdelis nøttig brugelig og bequem machine til sin vise brug som kand hen Regnis til 3de prin'ipalle ting, som med tiden nest Guds bistance vild erfaris om saa skulde ske dett udj abcance af Admiralen blef fortagen noget

Påskrift i høyremargen med den første hånden:

Orlogskibet Laaland til Ankers uden for Nye Elsborg d. 5te July 1719.

Påskrift i venstre marg øverst på første side:

No 22

Utenpå brevet:

Høyædle og welbaarne Olaus Judichær^{k106}
Hans Kongl. May^{ts} til Danmarck og Norge *etc.* Bestalter Admiral
a/ Kiøbenhafn.

Brev 13

Brev fra Ludvig Holberg til Aage Rasmussen Hagen. København, 6. mars 1723

Signatur: [Ms. 8° 72](#)

Tidligere utgitt: Ludvig Daae, «[Nogle Holbergske Analekter](#)». *Historisk tidsskrift* 1875, bind 3: 95–96.

Verner Dahlerup (utg.). [Holbergs breve](#). København: Gads forlag, 1926: 61–62.

Ludvig Holberg: [Brev til Hr. Krigs Raad og Commissionarie Aage Rasmussen Hagen i Trondheim](#), utgitt av Thoralf Berg. Trondheim: Sentrum trykk, 1984: 16–17.

Proveniens: Gave fra sogneprest Anders Otterbech, [k107](#) 1863.

Beskrivelse: Brevet er skrevet på papir, og det er spor av segl. [n23](#)

*

Høitærede gode ven

Jeg er bange at han er bleven vreed paa mig efter som ieg ingen svar har faaet først om de 50 smaa bøger [k108](#) ieg toog mig den frihed at opskikke ham forgangen sommer. Der efter paa min seeneste skrivelse hvorudj ieg bad at han vilde have den godhed at hverve mig nogeleg [n24](#) subscriptioner udj Trundhiem til den første tome af mine comoedier hvilken tome komme paa 2 ort 8 skilling. Hvis min Herre er vreed paa mig saa kand han have aarsag efter som ieg gjør ham saa ofte uleilighed, og ieg gjør ham ingen tjeneste igien; Men ieg vilde gierne viide, om han har faaet mine breve at ieg kunde vide hans betenkende, at, i fald hans leilighed ikke var at tage derimod (saasom han, maa skee ikke stedse boer i Trundhiem eller kand have andre aarsager) ieg da kunde beede ham recommendere de sager til een god ven udj Trundhiem som baade han og ieg kiender. Jeg vill ydmygst beede at min Herre med faae linier giver mig sin tanke derom forbliver midlertid

Hans oprigtige ven og beredvilligste tiener

L Holberg [k109](#)

Kiøbenhavn d 6 Martii 1723

Utenpå brevet:

Kongl Mayests Vel bestaltene Krigs bogholder
Seign Aage Rasmusen Hagen [k110](#)
à Trundhiem.

Brev 14

Brev fra Rasmus Daugaard til Ditlev Vibe. Christiania, 27. august 1725

Signatur: [Ms. 4° 3121](#)

Proveniens: Eldre tilvekst.

Beskrivelse: Brevet er skrevet på et dobbeltblad av papir. Sammen med brevet ligger det et løst ark skrevet med en annen hånd enn selve brevet. Det er ikke sannsynlig at denne kan ha vært et vedlegg til brevet, men det er tenkelig at de kan ha blitt arkivert sammen, ettersom de begge handler om perlefangst. Skade med større teksttap: Nederste delen av arket er revet bort og teksten i slutten av tre linjer mangler.

*

Deris Excellence Stadtholder over Norges Rige Herr Ditlof Wibe [k111](#)

Naadige Herre

Det er deris Excellence self vidende at udj dette Kongerige Norge, ere de ferske Wande eller Elve opfylte med de skiømemeste Perlemosler, baade af godhed og størelse, som de nogen stæds i Werden kand findes, Nu er mig bekient deres Excellences store berømmelige omsorg for at bringe dette Lands herlighed og her udj Ret forlyset till nøtte, og Jeg samme konst haver lært da Jeg A^o 1701 var i Hollandsk Tienniste til Søes, af Duckere eller rette Perlefangere, som i Indien ved Perlefang sten haver været, at tractere Perle eller effter fangsten saaledis som i Indien skeer, Nu faaer aldrig Perlerne dend skiønhed og glantz, i hvor modne de end og ere, Naar de saaledis ved fangsten af Mosler ne udtages, som naar de siden som i Indien efter fangsten bliver handlet, som icke er Naturens skyld, Men alleniste Nationen her, som icke end der i ere oplyste, og derfor siger de fremmede at de Norsche Perler overgaar [2] ofte de Orientaliske i størelse; men har aldrig dend skiønhed og glantz, Aarsagen, fordj som Jeg ved, de ere icke endnu der i opsyste; [n25](#) Nu beroer det alleene paa deris Excellence at hand naadig vil behage at lade Perlemoslerne fange i steden for in Aug. fra d. 14. Septembris til den 22 ditto, som er imod dette Lands sidste fangst af Aaret, der de ellers her som andre Stæder bliver 2de gange moeden om Aaret, og siden inted til nøtte ved dem, og som denne sidste fangst i Indien, skeer in Augustij, og i Francrige in Septembris slaar

mit Facit icke feil, dend egaleste moding er her i Norge in Octobris fornemmelig fra Nye til fuldmaane; Naadige Herre, for at faa denne herlighed og til perfection i dette land, saa lad naadig forsøge at lade fange nogen fra d. 14 Septembris til 22de ditto og siden in Octobris fra nye til fuldmaane saa overkommer deris Excellence dend Iuste tiid her, paa dend sidste fangst, og mig maatte leveres Moslerne ved fangsten u-aabned, og u-rørt, imod æeds afleg om min troskab og redelighed, saa skal Jeg begge gange eller tiider effter fangsten tracterere denne nemblig Perlerne til maturitet glands og skiøndhed, paa samme maade, saaledes som af Indianerne skeer paa det deris Excellence da kand see forskiæl paa luden og fangsten, og at dette Lands herlighed her udj engang kunde komme til sin fuldkommenhed

[3] For ungefæhr 28 Aar siden, førend Jeg Reiste uden lands, saae Jeg hos Een Norsk bonde i Friderichstad, [k112](#) Een umode Perle, stoer i diameter hen ved Een $\frac{3}{4}$ Hollandsk tomme, [k113](#) som var Een Toll Perle, deilig rund formig, foruden deel andre smaa Salt [n26](#) Perler, og om samme Perle hafde været taget i tide, og saaledis til glantz tracteret som Jeg siden har lært kunde dend effter dend skiøndsomhed Jeg nu haver have veyet til 6 a 7 Karat det er, om dend hafde hafde [n27](#) veyet til 6 Karat, gielder dend 576 Croner, [k114](#) og til 7 Karat 784 Croner, effter dend rette Perle taec<gt [n28](#) Jeg af for om melte Perlefangere bekom, og Jeg endnu haver; Nu har Jeg med mine øyne seet, saadan herlighed af ovenmelte hendelse her i Landet, var det da icke skade, at saadan herlighed skulle effterlades at bringes til nøtte, ia En ting som Indien end af berømmes fore og her Søndenfields [k115](#) siden Verden blef skabt icke endnu rørt, Jeg meener de oplandske [k116](#) Elver, vill nogen nu meene at formedelst dette Lands kolde Clima eller art icke saadan skiønhed og glantz, ved Perlerne skulle er langes, endskiønt de effter fangsten som i Indien Laboreris, saa vil Jeg dertil svare, at saa lidet som Gud i dette land har negtet naturen at blive fisk af fisk, og Mosler af sin frugt, saa lidet kand det hindre at faa Perlerne ligesaavel skiønne her som i Orient naar de alleniste bliver fangen i Rette [4] Tiid og effter fangsten som i Indien tracterit, Vel er det saa at der er stoer forskiæl paa Solens varme her og der, som hielper mig meget i laborationen effter fangsten, til Perlernis glands og skiøndhed, saa har dog Gud icke negtet mig Et middel som mig er bekiendt, hvor ved Jeg Varmens temperament her og kand finde, til dette brug, at faa dend til mit Rette pas, og mig der i ej kand hindre, thj var Indianerne der med tient at tage Perlerne uden videre handling effter fangsten, som er der i saa høyt oplyst, hvilchet de dog aldrig gjør, gjorde de sig der i og ej videre møje; Har naadige Herre nu i dette mit underdanige velmeenende naadige behag, saa erbyder Jeg her udj min underdanig tieniste, og søger Jngen anden fordeel derved end at vere deris Excellence herr Stadtholder til fornøyelse for sin store berømmelige

omhygelighed for dette Lands rare frugter, at bringe til sin fuldkommenhed, hans Majestæt til nøtte og gud til ære, som her i har lige saa vel velsignet dette mit fæderne Land som Indien, Deris Excellenses naadige behag at fornemme, afvartes som i underdanighed lever.

Deris Excellence
Herr Stadtholder
min Naadige Herres Underdanige og allerydmygste tiener
Rasmus Daugaard

Christiania d. 27. Aug. A^o 1725 :/:

Sammen med brevet ligger et notat:

ωμ περλενε^{k117}

udj Porsgrund ved Edanger^{k118} er en Elf som gaar under ved Jobs brue, derudj er fanget mange Perler

—

Udj Bøe Elven^{k119} oven for bøe bruene findes mangfoldige Perle skiel.

—

Udj Hytte^{k120} og hoppestad Elven^{k121} findes ligeledes Perle skiel, derfra ieg selv haver ladt hente skiel.

—

Udj Souer Elven^{k122} 4 Miil fra skeen^{k123} findes Perle Musler, ved Stemminge,^{k124} Klove,^{k125} og hosliggende gaarde

—

tore Svengslien har fisket Perler og solt dem til $\text{Jυρβυλερερ ιενσ βωρριτυ}$ ^{k126}

—

Udj Overbøe Elven^{k127} udj Sillejord^{k128} imellem Werpe^{k129} og Overbøe gaardene^{k130} er den beste Perlefangst udj tillema[rck]ⁿ²⁹ som er en Miil fra Bøe Prestegaard.^{k131} Πεθερ^{k132} [Bκ..] torvild gravers Sø<nn> og gullik Sande<nn>s Søn^{k133} <...> udj Elven og veed <Besked>.

Brev 15

Brev fra Christian VI til Carl Horn. Fredriksberg slott, 13. november 1734

Signatur: [Ms.4° 2759:L](#)

Proveniens: Testamentarisk gave fra kanselliråd Halvor Andersen, [k134](#) 1786.

Beskrivelse: Brevet er et dobbeltblad av papir og det er seglavtrykk på papiroblat. Kun signaturen er egenhendig.

*

Christian den Siette [k135](#) af Guds Naade Konge til Dannemarck og Norge de Venders og Gothers Hertug udj Slesvig Hollsteen Stormann og Dytmarsken Greve udj Oldenborg og Delmenhorst etc etc.

Af den til Os allerunderdanigst indsendte Rapport, Journal og beretning om Vores Plantagers udredning og i Standsettelse, have Vii allernaadigst i agt taget, at alle Ting Gud være loved sig i God Stand befinder, saa Vii allereede forhaabes, saavel med Buskvercket at afkappe, som og med Plantagerne at rødde, efter din allerunderdanigste Rapport er giort begyndelse. Og som Vii af ovenbemelte din beretning allernaadigst har fornummet, at til de forreslagene 2de Plantagers Cultivering, for det første een temmelig Summa vil være erforderlig; Saa vil Vii dog at samme Plantager forderligst og med ald force vorder angrebne, saa at Colloniet diss før kunde erlange een forønsked Opkomst, til hvilcken Ende Vii og haver antaget Hinric Bennoil la Foss til at være anden Inspecteur over samme Vores Plantager, og med hannem oversendt de dertil erforderlige Kaaber Kiedeler og anden Requisita, hvorover [2] een Designation herved oversendes: Thj haver du med hannem derhen at bestræbe at Vores allernaadigste Villie i allemaader vorder efterkommed og hvad dertil erforderlig være kunde som Slaver eller andre Ting, da have Vii beordret saavel Gouvernementet paa St Thomas [k136](#) i almindelighed, som og Opperhovedet paa St Croix [k137](#) i særdelished at være dig i alle slige Ting behielpelig. Og som Vii dig i den Instrux allernaadigst har anbefalet, ikund 3de Plantager for det første at lade Cultivere og i Stand sette; Saa have Vii allernaadigst for got befunden at straxsen 4 Plantager vorder anlagt, og 2de deraf med behørige bygninger forseet, hvilcke du med Sucker lader beplante, saasom forbemelte Vor

anden Inspecteur la Foss de andre 2de antager og samme med Toback lader Dyrcke, og haver du ellers ved bemelte Plantagers Dyrckelse Vores Interesse saaledis at observere som du i sin tid agter at vil svare for. Herved skeer Vor allernaadigste Villie befallendis dig Gud. Skrevet paa Vort Slot Friderichsberg [k138](#) den 13de Novembr A^o 1734

Christian R

Påskrift nederst på siden:

Ordre og Befalling til Vores Inspecteur Carl Horn [k139](#) paa Eilandet St Croix

Utenpå brevet:

Til Vores paa Eylandet St Croix bestilte Inspecteur Carl Horn a St Croix

Brev 16

Brev fra Peter Frederik Suhm til Jacob Langebek. Trondheim, 14. mai 1757

Signatur: [Ms.fol. 203](#)

Tidligere utgitt: Solveig Tunold. «Av P.F. Suhms lærde brev». *Det Kongelige norske videnskabers selskabs forhandlinger*, 1957, bind 30, nr. 7: 50–53.

Proveniens: Eldre tilvekst.

Beskrivelse: Brevet er et dobbeltblad av papir. Øverst på første side er det er en påskrift med en annen hånd.

*

Høystærede kiere Ven![k140](#)

Hans sidste skrivelse af 9 April[k141](#) haver jeg rigtig bekommet, og ey lidet glædet mig over deraf at erfare at han lider og lever vel. For de meddelte efterretninger om Harding takker jeg mangfoldig, særdeles for det stæd af Alfordo,[k142](#) endskiønt Lyschander[k143](#) ey vel kan have havt det for øyne i sine Danske Kongers slæctebog, som kom ud 1622,[k144](#) da Alfordus ey saae lyset før 1663,[k145](#) hvorfor Lyschander vel fornemmelig haver havt henseende til Cambdenum[k146](#) der i sin Britannia[k147](#) p. 170 ex edit. Lond. 1607 f. anfører en inscription om Harding. Hvo denne Harding ellers haver[n30](#) været, det skal jeg ey kunne sige, endskiønt jeg ellers tilstaaer at Lyschandens gietning, thi mer er det vel ikke, at han haver været en søn af Svend Estrithsøn[k148](#) er ey urimelig i henseende til tiden, og de mange børn som bemelte Konge lod efter sig, i hvor vel man hverken hos Saxo[k149](#) eller Knytlinga Saga[k150](#) finder det mindste om saadan Harding, der efter navnet kommer mest overeens med Hading. p. 224 finder jeg hos Cambden omtalt nok en Dansk Konge søn ved navn Magnus, hvorom ellers intet findes i historien, hvilket bestyrker mig i kiere Vens mening at de Danske Konger og prindser have efterladt sig megen afkom i fremmede lande, hvilket man tydeligen seer om [\[2\]](#) de norske af Snorre Sturlessøn.[k151](#) Hvad de poster i min Knud og Erik angaaer, da vil jeg nu og besvare dem, efter den orden, som kiere Ven haver fremsat dem; Hvad det tilnavn Major angaaer som Saxo giver Kong Knud,[k152](#) da tilstaaer jeg gjerne at det snarere bør oversættes med ældre end større; At der haver været et hellig trefoldigheds kloster i roskilde, hvorudi Kong Svends lig blev nedsat, vidner Dronning Emmæ

Encomiast^{k153} med følgende ord: Et corpus mox ejus aromatibus suffusum, a quadam anglicarum matronarum magna cum cura in Daniam navigio delatum, atque ibi in monasterio S. Trinitatis, ab ipso quondam roschildiae exstructo, præsenti filio, et regni primoribus, honorifice tumulatum.^{k154} Hvad den sag angaaer enten Kong Knud eller hans broder Harald^{k155} haver været ældst, da lader jeg det gierne staae ved magt at vore forfædre have først opkaldet deres foder^{rældre}, ikke heller nægter jeg at Ditmarus^{k156} sætter Harald først, endskiønt han derhos ~~vel~~ ey siger at han var den ældste, men kan ey Svend have havt en ældre søn af navn Harald, som er død i sin barndom, og derfor ey omtalet af skribenterne; Overalt, da skriver Dronning Emmæ Encomiast udrykkelig: Habebat enim filios duos bonæ indolis, ex quibus primogenitum suo junxit comitatu, natu vero minorem præfecit universo dominatu etc.^{k157} Kiere Vens mening at Harald haver været en frille søn, og Knud ægte fød, falder og bort naar disse Ditmari ord p. 409 overvejes: De filiis Suenni persiqvutoris, pauca edissero. Hos peperit ei Misedonis filia Ducis, soror Bolizlavi^{k158} etc. Det Saxo skriver p. 192^{k159} om en Harald kan umulig appliceres paa nogen anden end [3] Kong Knuds broder, thi St. Olai broder^{k160} var da neppe fød, og laae i det mindste endda i vuggen, saasom det var i begyndelsen af Kong Knuds krig imod England. Sveno Aggonis^{k161} giver p. 85 Ulf Jarl^{k162} tilnavn af Sprakelæg, og kan hans vidnesbyrd vel altid veje op imod Saxonis, der alene kalder Ulf Jarls fader Thrugils med det tilnavn. Det kan ey andet end blive den lærde verden meget kiert om kiere Ven vil give sin mening tilkiende om Ulfs herkomst. Det er vel gandske rigtigt at Saxo kalder Stefnens herred^{k163} provincia Stefnensis, men det er ey derfor sagt at overalt hos ham forstaaes ved provincia et herred. Districter, provincier haver jeg ey, fordi de vare fremmede ord villet betiene mig af, og derfor brugt landskaber, allerheldst da mig desuden ey var bekiendt hvad det var for landgods, som kom til Roskilde kirke. Om roskilde kirke alerede i den tid haver ført navn af St. Lucii, det skal jeg nu ey for vist kunne sige; jmidlertid gaaer det dog vel an at kalde den saaledes ved anticipation. Paa en blot gietning at Ulf Jarls mord i kirken er confunderet med en anden ligedan hændelse i Svend Estrithsøns tid, gaaer det vel ey an at nægte en sag, der er forsynet med historiske beviser. For den efterretning om Dronning Emma takker jeg mangfoldig. Vendelbo er en lapsus calami af mig, og bør der staae Toko jarl af Vendsysel. Adami Bremensis gamle Scholiast p. 26 i Lindebrogii script. Septentr. skriver saaledes: Odinkar filius Toki Ducis Windlandensis, sedem in ripa habuit. Hvad den yngre Othincari tilnavn af Albus angaaer da maae jeg tilstaae at Holberg,^{k164} Pontoppidan^{k165} og flere af de nyere haver ført mig i vildfarelse, thi hos saa mange gamle skribenter, som jeg endnu haver efterseet, fører ey han men den ældre Othincar det tilnavn; Da dette var en sag, som ey saa nøye angik Kong Knuds eget

levnet, saa haver jeg været desto [4] lettere at bringe i slig vildfarelse. Men jeg bliver herved alt mere og mere overbevist om, at ~~han~~^{man} maa have et øye paa hver finger, naar man enten vil skrive eller fortælle noget efter de gode nyere skribenter. Hvad Pave Paschalis^{k166} Bulle angaaer, da nægter jeg vel ikke at jeg jo haver tænkt at Nicolaus Arch. Lund.^{k167} haver rigtig efter den anført Erik Eyegods^{k168} titler, men derhos haver jeg dog vel seet at der i bemelte krønike ey var ordlydende anført mere end de 5 første ord. Af Grams^{k169} noter over Meursio^{k170} haver jeg ey heller andet kunnet slutte end at bemelte Bulla var endda til, og at Kong Erik førte rigtig alle de titler udi den, thi Gram skiver at det navn Eyoth haver uden al tvivl maat være mere end et blot tilnavn, siden Pave Paschalis selv kalder Kongen saaledes i sin Bulla. Men nu jeg er overbevist om at kiere Ven haver ret, saa vil jeg have ham ombedet at udstryge de ord paa titlen: hertug i Estland og herre over Nordalbingien, ja endog de ord: De Slavers konge, saasom de og fornemmelig støtte sig paa Bullen. Hvad Dronning Botildis angaaer da anfører Vastovius^{k171} in vit. aqvil.^{k172} hende blant helgene, hvorved dog maa mærkes den forskiæl imellem virkelig canoniserede, og ikkon af almuen antagne helgene. Hvad den kirke i Aalborg angaaer, som skal være opkaldet hende til ære, da veed jeg ey om jeg simplement haver skrevet Aalborg, hvilket da bliver en feyl, saasom man læt kunde tage det for Aalborg bye, da der dog bør staae i Aalborgs stigt. Herom, saavelsom kirken i Roskild, taler Pontoppidan in gest. et vest. Dan. tom. 1. p. 9. 92,^{k173} og anfører til bevis resenii Atlas.^{k174} Dette tiener til giensvar paa de giorde anmærkninger, og vil jeg have høystærede Ven ombedet at rette de ting, som jeg her haver tilstaaet og som ere aabenbare feyl i bemelte smaae piecer, og derhos skrive mig oprigtig til om jeg da uden skam kan lade dem komme for lyset, saa og vedblive efter leylighed brev-vexlingen med mig, af hvilken jeg altid lærer noget, som jeg ey tilforn haver vist. Hvornæst jeg, nest flittig hilsen fra min kone,^{k175} og al velsignelses ønske over ham og frue^{k176} stedse er

Høysterede kiere Vens ydmyge tiener
P F Suhm^{k177}

Tronhiem d. 14 May 1757.

Påskrift øverst på første side med annen hånd:

besvart d. 19. Jun. 1757.ⁿ³¹

Brev 17

Brev fra Hanna Rebekka Margrethe Dass til «Høystærede K^r Søster». Eidet i Lyngen, 17. juli 1772

Signatur: [Ms.4° 479:1:D](#)

Proveniens: Har tilhørt prokurator Anders Mathias Dass. [k178](#)

Beskrivelse: Brevet er av papir og vannmerket, «GR» viser at papiret er produsert i Nederland for det engelske markedet. Brevet er ikke egenhendig.

*

Høystærede K^r Søster! [k179](#)

Jeg maa herved jnberette K^r Søster at jeg gud Være Lov Lyckelig Vel d. 29de Juny næstl. om Morgenen Kl. 4 a 5 blev forløst med Een ung Velskabt Datter, som udj Daaben fick det Nafn Anne Elskan Jeg maa og tillige jnd berette K^r Søster at det behagede den allerhøjeste gud, at giøre Een SørgeLig og høybedrøvelig skilsmisse, mellem mig og min Elskelige K^r mand H^r Andreas Sommer [n32k180](#) d. 9de July Om morgenen Kl. 8 effter Næsten 14 Dages udstanden Svaghed af Een hidsig Feber; hvorved jeg og mine er sadt udj Een høystsørgelig tilstand, saa er jeg og forsickret at du tager deel udj denne min Stoere hierte Sorg; og da disse mine Svage og tillige saa Høyst Sørgende omstændigheder icke gjør mig skicket eller jeg er i stand selv at skrive hvercken dig eller K^r Farmøder [k181](#) til saa beder jeg Hiertelig at K^r Søster excuserer mig hos Hende; Jndtil Een anden tiid da jeg icke skall forglemme min Pligt; - herved følger Een Kiste med forseiglet Nøgel som mama [k182](#) vilde modtage; udj samme er Lidt til Lille Rebekka. [k183](#) - I det Øvrige aflegges min og mines Kierl. hilsen til dem samtl. henlever jeg til Døden -

Høystærede k^r Søsters hulde Søster og tienerjnde
Hanna Rebekka Margretha Sal. Sommer [k184](#)

Eidet i Lyngen.
d. 17de July 1772

Brev 18

Brev fra Anna Cathrine Berg til «Heøsterede kierre Søster». København, 15. juli 1776

Signatur: [Ms.4° 479:1:B](#)

Proveniens: Har tilhørt prokurator Anders Mathias Dass. [k185](#)

Beskrivelse: Brevet er et dobbeltblad av papir. Vannmerket viser et posthorn i et kronet skjold og den hollandske papirmakerens navn: J. Honing & Zoonen. Brevets bakside er brukt til skriveøvelser.

*

Heøsterede kierre Søster [k186](#)

kierre Søsters kierkomne skrivelse af 26 April har ieg ret Hiertelig at take for, ieg kan ret med Sanhed Sige at Saa Vel min kierre Søster skrivelse Som Kibsgaar muntlig attale med har ret fornøyet mig da ieg der af fulkommen er forvesset om dem Samtlig lever vel, det ieg af et opretig Hierte ønsker fremdeles at maate ved vare den aller Høyeste for unde kierre Moder [k187](#) et langt liv og en fulkommen helbred Saa er ieg forsickret min kierre Søster er fornøyet og lever Vel Vad os angaar da lever Vi gud ske tak alle vel og fornøyet, Fruen [k188](#) er nu gud ske tak ganske fulkommen for nøyet i Set Sin helbredelse i det øvrige er i mellem kon maadelig dog meget bedre en i naare [k189](#). dette er kon i korthed dog ganske tel forladelig, i det øvrige ved ieg Fruen Selv fulstendigere beskriver Moder alle ting Vad mig aangaar da finder ieg mig vel fornøyet med kiøbenhavn og det maa en ver Være der har dalig udkomme der fates ingen ting for den der har Penger men heller ingen ting uden Penger ikke Saa megen tienneste Som at hente en span Vand uden der skal Penger tel, da ieg er forr veset om at kie: Søster Saa vel Som kierre Moder tager del i vores løkke da kand ieg ikke heller forbigaa at lade dem Vide at min broder [k190](#) er gud ske tak iolpet tel et Vessere brød en tel forren dog [n33](#) ved di Samme forretninger Som tel forren hand ^{er} nu for nylig faet kongelig bestalning Paa at Være ene land moler i / over Fyen og langeland ind komen bliver ikke meget større en tel forren dog vesere den største fordel er han bstandig kand blive ved et sted der for tenker hand Saa Snart ^[2] muligt er og hand kand faa Sine Sager bragt i aarden at tage Sin egen hus holning Saa vel for min Som for hans egen rolighed ieg

for min del gjørres ver dag Eldre og trættes di got folk ieg er hos er vest di Samme
Som dig alle tider har været i mod mig mend at Være Som tiennner^{k134} i et hus i
kiøbenhavn ud forder Saa meget gud spare min broder liv og helbred Saa tenger ieg
Saa Snart muligt er at tage til hanem ieg er ganske for Sikret om Saa lenge han har
det dalige brød mangler ieg det heller ikke, ieg har og hans kerlige helsen at
formelde tel kierre Moder og dig hand har Været neesten den hele Vinter her i
kiøbenhavn nu er han da i disse dage røyst tel Fyen ieg har ikke Siden haft nogen
under ret ning fra ham Siden ieg har kjøft et Serses^{k191} forklæde tel Søster ieg Vel
kon ønske du maate blive fornøyet der med Serses forklæder er nu ganske af brug
Saa di falder ikke Saa god af bunnitet eller Smokke Som tel forren, di bruger nu der
i mod Sorte flors^{k192} forklæder Vide forklæder komer og nu meget i brug Søster
beder nok ieg skald beskreve hinde nole moder men det er Snart umuligt for mig at
beskrive for di er Saa utalige Saa mange mennesker Saa mange forandringger af
moder en ver har Snart Sin mode Setter^{k193} er kon for gamle og borgelige folk de
andre Seer man kon med deres Acomenderte haar med færres steener Selke
blomdiner beSaat deres koler er nu ikke mere med forklæder tel men med helt
kiørt tel store Porsker Som di forrige feskebend skorter Paa halsen bruges ingen
staas en et lille Smalt bond der er med en Sløfe for og bliver knytet bag tel og en
løkke der henger ner af brostet med et lille giærte i om vinterren er deres kober
lange med bremeng omkreng og om Somerren er dene af taft uden for nole Saa
Smaa Som tørklæder nole Saa lange Som Saa dig reker Snart tel foderne, ieg
Sender et mønster af di nu bugelig kofter tel Søster <L>ise:^{k194} om Søster

[3] Vel benøte Sig der af der følger og en del Prøver af tafter^{k195} tel Søster <L>ise: og
hos hinde far da Søster dem at See og Vide kjøbet fors torklæder er nu meget i brug
i fald Søster Vilde have enten et eller andet Saa lenge ieg er i kiøbenhavn skal ieg
Vest gjørre mig flid for at skaffe det Tiden tellader mig ikke mere dennegang
hvorfor ieg maa af bryde med utalige hels ningger tel kierre Moder dig Selv og
hellers alle andre gode Venner gud lade det gaa dem Vel min kierre Søster forglem
heller at skrive tel naar lælighed gives der skal ikke manle paa min Side at skrive
Saa Vid der gives mig lelighed

forbliver bestandig
Høysterrede kierre Søster opretige Vend og tennerinde
Anna C. Berg^{k196}

Kiøbenhavn den 15 Juelius 1776

ieg skal helse fra den lille Cathrina hon kom bort en maanes tid efter Vores
anskomst tel kiøbenhavn hon lever ellers Vel og er i kondi Sion ved den gamle

Prinsesse vassker hus der har hon Sine 17 r daler i løn, forklædet koster 7 *mark* alt
Saa bliver der 2 *mark* telbage af Søster Penge og der for har ieg kjøft et flors
tørklæde Saa Som di er nu høyste brug det koster 4 *mark* de 2 *mark* betaler du tel
Søster <L>ise et af di nu bugelig hals bnd følger fra mig om Søster ikke velde
forsmaa det

lev bestandig vel

Brev 19

Brev fra Abel Hammond til Anders Mathias Dass. Halvardmo, 12. februar 1765

Signatur: [Ms. 4° 479:1:H](#)

Proveniens: Har tilhørt prokurator Anders Mathias Dass. [k197](#)

Beskrivelse: Brevet er av papir. Antagelig er det bare underskriften som er egenhendig.

*

Monsr Anders Matthias Dass [k198](#)

Høystærede Broder! [k199](#)

Da Det Har behaget den Allershøyeste at stifte En Ægte-skabs forEning Jmellem H^r Lieutenant Matthias Nummesen Lund [k200](#) Og min Datter Rebecca Angel Dass, [k201](#) Agtter ieg Samme, at lade fuldbyrde Ved Copulation Her i mit Huus den, 27de Martj først Kommende, skeer Her min ærbødige Og Vænlige Begiæring til Høyst æstimerede Broder, Han Ville behage at indfinde Sig Afftenen til forne, for den Paa følgende Dag tillige med flerre fornemme Venner At bievæhre denne forretning, Og bæere brude Parret med Sin Nærværelse, Samt indslutte dem udj Sine bønner til Gud, dereffter at Tekkes med et Tarveligt Maaltid, for Saadan Hans æres bevisning Jeg i Høyeste Maader Vil findes forbunden med megen Estime Har ieg den ære at forblive

Monsr Anders M. Dass

Høystærede Broders

tenestschuldige Tienerinde

Abel Hammond Sl. Mejers [k202](#) mpr. [k203](#)

Halvermoe [k204](#) d. 12te Februarj 1765. [n35](#)

Brev 20

Testamentariske opptegnelser av Abel Margrethe Dass. [Etter 1773]ⁿ³⁶

Signatur: [Ms.4° 479:1:D](#)

Proveniens: Har tilhørt prokurator Anders Mathias Dass.^{k205}

Beskrivelse: Brevet er et dobbeltblad av papir. Sammen med brevet ligger en løs lapp.

*

Naar Gud ved en Salig Død har skielt mig fra dette møysommelige liv, Er det min Velie at begge mine Kiere Rebecher, nemlig Rebecha Ibsen^{k206} og Rebecha Sommer,^{k207} Skal være Eier af mine gang Klæder Ulden og Silkes, samt mine Liin Klæder som Særker, forklær, tørkler tillige Kniplings tøyed.ⁿ³⁷ Minⁿ³⁸ Salig Broders Datter H^r Gartners kone,^{k208} vil Jeg og skal have noget i Erindring af mig, som er den Sorte grorde turs^{k209} Kiøle, den Sorte floeniels dito, Eet fiolette Skiørt med Hofte og Liiv stykk, med mere som Jeg har sagt Rebecha Ibsen, da jeg Ved hun gjør det Jeg har bedet hende –

Rebecha Jbsen Skal have en opred Seng med 2 bonsterr 2 høyen et par Puder med Dun i, og den Rød og hvide aalmerdugs^{k210} aaver, Dyne, de 2de smaa Speiler som staar paa Salen hører hende til, de var hende foræret af hendes morbroder Andreas Dass,^{k211} den store Eg kiste som staar i Søe buen hører hende og til som var hende foræret af Sin farmoder,^{k212} alle mine bøger skal ~~Salk~~ og være hendes –;

[2] Hvad de Silke Klær angaar har Jeg Sagt, Rebecha Jbsen mine tanker Jeg er forvisset hun gjør derEfter, da Jeg Kiender hendes oprigtige Sinde-lav og vil jngen uret gjøre, den grønne mores^{k213} Kiøle hører hende til som Jeg for nogle aar Siden gav hende –

[3] Rebecha Sommer Skal have den store grønne Malede Kiste med bogstaver H:M:S:M:M:R:, og det lille Skatol i dagli stuen staar –

På en løs lapp:

Abel Margetha Sal <So>mmers [k214](#).

Litteratur og kilder til noter

Arntsen, Alfred. «[Litt om etterslekta til Evenes-presten Aron Pedersen Arctander](#)». *Fimbul : småskrift fra Evenes bygdeboknemnd* 2005, nr. 23: 55–62.

Berglund, Birgitta. [Alstahaug på Helgeland 1000–1750 : Dass-dynastiet og presteskapet iscenesetter seg selv](#). Tapir, 2007.

Bredal, Dag. [Nordisk steinkultur : tusen års bygningshistorie i stein](#). Oslo: Gren forlag, 2020.

Bull, Ida. [Thomas Angell : kapitalisten som ble hjembyens velgjører](#). Trondheim: Thomas Angells stiftelser, 1992.

Cooper, Thompson. «Alford, Michael» i [Dictionary of National Biography](#), bind 1, New York: Macmillan and Co., 1885.

Dahl, Svein Tore. [Embetsmenn i Midt-Norge i tiden 1660–1700](#). Trondheim, S.T. Dahl, 1999.

Danmarks Adels Aarbog. København, 1884–

Erlandsen, Andreas. [Biographiske Efterretninger om Geistligheden i Throndhjems Stift](#). Christiania: Guldberg & Dzwonkowski, 1844–1855.

Erlandsen, Andreas. [Biographiske Efterretninger om Geistligheden i Tromsø Stift](#). Christiania: Chr. Tønsbergs Forlag, 1857.

Fossberg, Jorunn. «['Jubileer' Jens Borring](#)» i *Årbok* (Kunstindustrimuseet i Oslo). 1967: 89–104.

Gjelle, K. K. [Svunne tider : optegnelser om folk og forhold i gamle Alstahaug prestegjeld](#). Særtrykk av: Helgelands blad. Sandnessjøen: Helgelands blad, 1934.

Grytøyr, Bjørn. [Syvende far i Steigen, og andre slektninger : slektsbok](#), bind 1. B. Grytøyr, 2015.

Heering, H.T. «Matrikel over Landindspektørerne 1768–1968». *Landindspektøren*, bind 25, hefte 2. København: Den danske Landinspektørforening, 1968.

Huitfeldt, Carl. [*Slekten Huitfeldt : 600 år i Danmarks og Norges historie*](#). Oslo: C. Huitfeldt forlag, 2012.

Irgens, Aage Henrik. [*Sogneprest Lorentz Andersson Dass til Trondenes og hans efterslekt : med noen forutgående opplysninger om slektsnavnet og de tre første generasjoner i Norge*](#). Røros, 1956.

[*Kancelliets brevbøger vedrørende Danmarks indre forhold i uddrag : 1566–1570*](#). Utgitt ved L. Laursen av Rigsarkivet. København: C.A. Retizel, 1896.

[*Kvandagsliv i dei dagar. Aslak Berglands barndomsminne*](#). Kviteseid: Styret for Kviteseid og Morgedal folkeboksamling, 1977.

Landstad, Magnus Brostrup. [*Mytiske sagn fra Telemark : etterlatte opptegetninger*](#). Porsgrunn: Forlaget Grenland, 1995.

Lange, Christian C.A., utg. [*Norske Rigs-Registranter : tildeels i Uddrag*](#), bind 1, 1523–1571. Christiania, 1861.

Lassen, Wilhelm. [*Biskop i Lund \(1620–1637\) Dr. Mats Jensson Medelfar's agnatiske descendenter af navn : Wibe og Lund*](#). Christiania: Jacob Dybwad, 1901.

Liisberg, Henrik Carl Bering. *Christian den Fjerde og Guldsmedene*. København: Haase, 1929.

Loupedalen, Knut. [*Eventyr og segnir fraa Telemarki*](#). Kristiania: Calmeyers boghandel, 1923.

Magdeburg, Joachim. *Christliche vnd Tröstliche Tischgesenge, mit Vier Stimmen, damit man vor vnd nach Tisch, den lieben Gott anruffen, vnd für seine väterliche güte, ehren, loben vnd dancken mag Der lieben Jugendt zu gut zusam[m] geschrieben, Vnd mit Text, so dazu dienet, zum theil verendert vnd verbessert*. Erfurt: Georg Baumann, 1572.

Midtsand, Per Arne. «[*Hans Ibsen – Personer med ukjent ættetilhørighet og etterslekt*](#)». *Genealogen. Medlemsblad for Norsk Slekthistorisk Forening* 14, nr. 1 (2000): 47–50.

Morthoff, Bjarne, [Romedalboka : Garder og slekter](#), bind 1. Romedal: Bygdebokkomitéen for Romedal, 1967.

Norsk biografisk leksikon. Oslo: Aschehoug, 1923–1983.

Olsen, Bernhard. «Den hamburgske Guldsmedslægt Mores og dens Arbejder for de danske Konger Frederik II og Christian IV». *Tidsskrift for Kunstindustri* 2. række, bind 2 (1896): 65–85.

Ovenstad, Olai. [Militærbiografier : den norske hærs officerer fra 18. januar 1628 til 17. mai 1814](#), bind 2. Oslo: Norsk slektshistorisk forening, 1949.

Pontanus, Johannes Isaacus. [Rerum Danicarum historia libris X unoque tomo ad Domum usque Oldenburgicam deducta](#). Amsterdam: Joannis Janssoni, 1631

Rønaasen, Inger. «[Hr. Lars en syndebukk?](#)». *Solør-Odal : Eidskog, Kongsvinger, Sør-Odal, Nord-Odal, Grue, Åsnes, Våler : tidsskrift for lokalhistorie og kultur*. 28, nr. 1 (1996): 13–20.

Rørdam, Holger Fr., utg. [Breve fra Jacob Langebek udgivne af Det kongelige danske selskab for fædrelandets historie og sprog til erindring om Selskabets stiftelse den 8. januar 1745](#). Kjøbenhavn: Gyldendal, 1895.

Røtvold, Øystein Angell. [Ættebok for Petter Peitersen Dass og hans hustru Margrethe Andersdatter og deres etterkommere i fjorten generasjoner](#). Sarpsborg: Slektsforum, 1997.

Sellæg, Johs. «[Et 200-årsminne : Abel Margrethe Holst, sl. Meyers f. Hammond. Født i Trondheim 10. april 1706, død på Halvardmo 22. juni 1787](#)» i *Meldingsblad* (Overhalla historielag) 9, nr. 1/2 (1987): 2–7.

Tunold, Solveig. «Av P.F. Suhms lærde brev». *Det Kongelige norske videnskabers selskabs forhandlinger* 30, nr. 7 (1957): 50–53.

Digitale ressurser

[Dansk biografisk leksikon](#)

[Dansk biografisk lexikon, tillige omfattende Norge for Tidsrummet 1537–1814,](#)
utgitt av C. F. Bricka, Kjøbenhavn: Gyldendalske Boghandels Forlag, 1887–1905.

[Dansk Kvindebiografisk Leksikon](#)

[Den katolske kirke](#)

[Diplomatarium Norvegicum](#)

[Encyclopedia Britannica](#)

[Google maps](#)

[Holbergordbogen](#)

[Kartverket](#)

[Meyers Fremmedordbog.](#)

[NAOB – Det Norske Akademis ordbok](#)

[Nordisk familjebok](#)

[Norsk biografisk leksikon](#)

[Norsk Forfatter-Lexikon 1814–1880 : paa Grundlag af J.E. Krafts og Chr. Langes](#)
[Norsk Forfatter-Lexikon 1814–1856,](#) utgitt av J. B. Halvorsen. Kristiania, 1885–
1908.

[Norsk historisk leksikon](#)

[Ordbog over det danske Sprog.](#)

Rygh, O. [Norske Gaardnavne.](#)

[Salmonsens konversationsleksikon](#)

[Store norske leksikon](#)

[Svenskt konversationslexikon](#)

[Textilnet](#)

[The Cardinals of the Holy Roman Church](#)

The Hierarchy of the Catholic Church. Current and historical information about its bishops and dioceses.

Trap Danmark

Noter

- [n1](#). Etter J. C. Tellefsens avskrift i Riksarkivet.
- [n2](#). Skade med større teksttap: Øverste venstre hjørne av pergamentet er revet bort og deler av teksten i de fire første linjene mangler.
- [n3](#). Muligens har det her stått et stedsnavnsadjektiv samsvarsbøyd med det tentative *miles* (= ridder).
- [n4](#). Skade med større teksttap: Det er her slitt et vertikalt hull i pergamentet gjennom alle de følgende tekstlinjene langs en tidligere brettekant.
- [n5](#). Dette er begynnelsen på Olav IVs brev. Dateringen er falt ut på grunn av skade.
- [n6](#). Muligens kan det stå en del av et ord *predict*, *prediction* eller lignende.
- [n7](#). En brett i pergamentet gjør lesningen vanskelig her. Skade med større teksttap: Ytterste høyre side av pergamentet er revet vekk og siste del av tekstlinjen er borte på slutten av de resterende linjene.
- [n8](#). Teksten er overskrevet av senere påskrift.
- [n9](#). «ne» er overskrevet med et lysere blekk og rettet til «nere».
- [n10](#). «henne» er overskrevet med et lysere blekk, muligens skal det stå «henndene», men meningen her er usikker.
- [n11](#). Brevet til bøndene er gjengitt i *Kancelliets brevbøger 1566–1570*, s. 653–654.
- [n12](#). «S» skrevet over «K».
- [n13](#). Skade med teksttap: Hull i papiret.
- [n14](#). Skade med teksttap: Det er slitt hull i en brettekant i papiret så deler av ord i denne og neste linje er borte.
- [n15](#). Skade med teksttap: Hull i papiret langs brettekant.
- [n16](#). Skade med teksttap: Deler av denne og neste linje er slitt bort i en brettekant.
- [n17](#). Skade med teksttap: Det er slitt hull langs en brettekant så deler av ord i denne og de neste to linjene er borte.
- [n18](#). Skade med teksttap: Blekkflekk.
- [n19](#). Skade med større teksttap: Nederste del av siden er revet bort. Enkelte bokstaver av siste linje og resten av teksten på siden mangler. Tekstforslag i Odd Arne Hellebergs transkripsjon: «[om handt maae bodtemand]».
- [n20](#). Skade med større teksttap: Brevet har vært beseglet med en papiroblat, som nå er tapt. Navnet «Thage» og ordet «Egen» har vært skrevet dels på oblaten, dels på brevpapiret.

- [n21](#). «hengde» er tilføyd i margen.
- [n22](#). Skade med teksttap: Hull i papiret.
- [n23](#). Holberg setter konsekvent ikke tøddele over ø, strek over u, og av og til heller ikke prikk over i. Vi har valgt å rette dette stilltiende i den transkriberte teksten.
- [n24](#). «le» rettet fra «n» ved overskrivning.
- [n25](#). Antagelig skrivefeil for «oplyste».
- [n26](#). «l» skrevet over «g».
- [n27](#). Sic.
- [n28](#). Meningen er antagelig «taxt».
- [n29](#). Skade med større teksttap: Nederste del av arket er revet vekk, og i høyre side mangler slutten på tre tekstlinjer.
- [n30](#). «r» skrevet over «t».
- [n31](#). Ifølge Solveig Tunold er dette Jacob Langebeks påskrift (Tunold, «Av P.F. Suhms lærde brev», 52).
- [n32](#). «Andreas Sommer» er understreket.
- [n33](#). «d» skrevet over «g».
- [n34](#). Sic.
- [n35](#). «1765» er understreket.
- [n36](#). Dokumentet må være skrevet før Abel Margrethe Dass døde i 1791, og etter 1773, da Hanna Rebekka Margrethe Hammond Dass giftet seg med Hans Henriksen Gartner. Omtalen av Rebecca Sommer ved hennes pikenavn tyder på at teksten er forfattet før hun giftet seg med Christen Crantz i 1787.
- [n37](#). Punktum skrevet over komma.
- [n38](#). Liten «m» rettet til stor «M».
- [k1](#). Magnus Brostrup Landstads] Magnus Brostrup Landstad (1802–1880), prest, folkeminnesamler og salmedikter.
- [k2](#). ræidhastadom ... lidh] Reistad i Frogner sogn i Lier, Buskerud.
- [k3](#). brættifæ møsso] Brettemesse, 11. januar.
- [k4](#). konongs] Håkon 6 Magnusson (1340–1380), konge i Norge 1355–1380 og konge i Sverige 1362–1364.
- [k5](#). svdræimom i lidhom] Sørumsø i Lier, Buskerud.
- [k6](#). marthæins møsse] Martinsmesse eller Mortensmesse, 11. november.
- [k7](#). halvarz møsso] Hallvardsmesse eller Halvardsok, 15. mai.
- [k8](#). Peter Petersen] Peter Petersen (1767–1850), bergmester og stortingsrepresentant. Fikk tittelen bergråd i 1810. Utga flere skrifter, blant annet om bergverkslovgivning. På tittelsiden i Ms.4° 63 står det: «Bedes afgivet til Universitetsbibliotekets Manuscript Samling. Laurvig feb. 16. 1833. Petersen.»

- [k9.](#) Johan Christian Tellefsen] Johan Christian Tellefsen (1774–1857), organist i Nidarosdomen og bibliotekar ved Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab i Trondheim.
- [k10.](#) Ericus ... Pomeranie] Erik av Pommern (Bogislav Vratislavsson) (1382–1459), konge av Norge 1389–1442, konge av Danmark 1396–1440, konge av Sverige 1396–1439 og hertug av Slesvig 1412–1442.
- [k11.](#) festum sancti Urbani] Festen for St. Urban, 25. mai.
- [k12.](#) dominus Absolon Petri] I påskriften på Tellefsens transkripsjon identifiseres Domino Absalon Petri med Axel Pedersen Juel.
- [k13.](#) Olavi ... Danorum] Olav IV Håkonsson (1370–1387), konge i Norge 1380/81–1387 og i Danmark 1376–1387.
- [k14.](#) Skæpperuth] Skæpperöd, Hörby kommune, Skåne.
- [k15.](#) Marie uirginis] Maria bebudelsesdag, 25. mars.
- [k16.](#) Nicholao Dragg] Niels Thygesen eller Thuresen Drage, Danmarks rikskansler 1376–1389.
- [k17.](#) Helsingburgh] Helsingborg slott, Skåne.
- [k18.](#) festum corporis Christi] Kristi legemsdag, andre torsdag etter pinse.
- [k19.](#) Magnus Brostrup Landstads] Magnus Brostrup Landstad (1802–1880), prest, folkeminnesamler og salmedikter.
- [k20.](#) skott<v>eith] Ifølge gamle sagn lå gården Skottveit der gården Hemmestveit ligger i dag. Hemmestveit ligger i Kviteseid kommune, Telemark
- [k21.](#) molgæ dal] Morgedal, Kviteseid kommune, Telemark.
- [k22.](#) brukæbærgh sonkn] Brunkeberg sogn, Kviteseid kommune, Telemark.
- [k23.](#) Olav Sindings] Olav Sinding (1870–1937), pastor, residerende kapellan ved Stavanger domkirke fra 1926. Gift med Elisabeth Sinding (1870–1949).
- [k24.](#) Elisabeth Sinding] Elisabeth Sinding (1870–1949).
- [k25.](#) Oliuerius Ostiensis] Oliviero Carafa (1430–1511), utnevnt til kardinal 1467. Kardinalbiskop av Ostia e Velletri 1503–1511.
- [k26.](#) Georgius Portuensis] Jorge da Costa (1406–1508), utnevnt til kardinal 1476. Kardinalbiskop av Porto e Santa Rufina 1503–1508.
- [k27.](#) Johannes Antonius Penestrinus] Giovanni Antonio Sangiorgio (1439/1442–1509), utnevnt til kardinal 1493. Kardinalbiskop av Praeneste 1507–1508.
- [k28.](#) Raphael Sabinensis] Raffaello Sansoni Riario (1461–1521), utnevnt til kardinal 1477. Kardinalbiskop av Sabina 1507–1508.
- [k29.](#) Guillermus Albanensis Episcopi Ludouicus] Guillaume Briçonnet (1445–1514), utnevnt til kardinal 1495. Kardinalbiskop av Albano 1507–1508.
- [k30.](#) Johannes tituli sanctorum Quatuor coronatorum] Luis Juan del Milà y de Borja (1432–1508/10), utnevnt til kardinal 1456. Kardinalprest av Santi Quattro

Coronati 1456–1508.

[k31](#). Petrus tituli sancti Ciriaci] Pietro Isvalies (d. 1511), utnevnt til kardinal 1500. Kardinalprest av San Ciriaco alle Terme Diocleziane 1500–1511.

[k32](#). Dominicus tituli sancti Marci] Domenico Grimani (1461–1523), utnevnt til kardinal 1493. Kardinalprest av San Marco 1503–1523.

[k33](#). Johannes Stephanus tituli sanctorum Sergii et Bachi] Giovanni Stefano Ferrero (1474–1511), utnevnt til kardinal 1500. Kardinalprest av Santi Sergio e Bacco 1505–1510).

[k34](#). Jacobus tituli sancti Clementis] Jaime Serra i Cau (ca.1427/1430–1517), utnevnt til kardinal 1500. Kardinalprest av San Clemente 1502–1511.

[k35](#). Franciscus tituli sanctorum Nerei et Archilei] Francisco de Borja (1441–1511), utnevnt til kardinal 1500. Kardinalprest av Santi Nereo ed Achilleo 1506–1511.

[k36](#). Franciscus tituli sancte Susanne] Francesco Soderini (1453–1524), utnevnt til kardinal 1503. Kardinalprest av Santa Susanna 1503–1508.

[k37](#). Nicolaus tituli sancte Prisce] Niccolò Fieschi (ca. 1456–1524), utnevnt til kardinal 1503. Kardinalprest av Santa Prisca 1506–1524.

[k38](#). Adrianus tituli sancti Grisogoni] Adriano Castello/Castellesi (ca. 1461–ca. 1521), utnevnt til kardinal 1503. Kardinalprest av San Crisogono 1503–1518.

[k39](#). Franciscus tituli sanctorum Johannis et Pauli] Francisco de Remolins (1462–1518), utnevnt til kardinal 1503. Kardinalprest av Santi Giovanni e Paolo 1503–1517.

[k40](#). Franciscus tituli sancti Adriani] François Guillaume de Castelnau de Clermont-Ludève (1480–1541), utnevnt til kardinal 1503. Kardinaldiakon av Sant'Adriano al Foro 1503–1511.

[k41](#). Ludouicus tituli sancti Marcelli] Pedro Luis de Borja Lanzol de Romaní (1472–1511), utnevnt til kardinal 1500. Kardinal prest av San Marcello 1503–1511.

[k42](#). Gabriel tituli sancte Agathe] Gabriele de' Gabrielli (1445–1511), utnevnt til kardinal 1505. Kardinaldiakon av Sant'Agata de' Goti 1505–1511.

[k43](#). Franciscus tituli sancte Cecilie presbyteri] Francesco Alidosi (ca. 1455/1460–1511), utnevnt til kardinal 1505. Kardinalprest av Santa Cecilia 1506–1511.

[k44](#). Johannes sancte Marie in Dompnica] Giovanni de' Medici (1475–1521), utnevnt til kardinal 1489. Kardinaldiakon av Santa Maria in Domnica 1489–1513. Valgt til pave 1513 og tok navnet Leo X.

[k45](#). Federicus sancti Theodori] Federico Sanseverino (1475–1516), utnevnt til kardinal 1489. Kardinaldiakon av San Teodoro 1492–1511 og 1514–1516.

[k46](#). Julianus sancti Angeli] Giuliano Cesarini (den yngre) (1466–1510), utnevnt til kardinal 1493. Kardinaldiakon av Sant'Angelo in Pescheria 1503–1510.

[k47](#). Alexander sancti Eustachii] Alessandro Farnese (1468–1549), utnevnt til kardinal 1493. Kardinaldiakon av Sant'Eustachio 1503–1519. Valgt til pave i 1534 og tok navnet Paul III.

[k48](#). Amaneus sancti Nicolai in Carceretuliano] Amanieu d'Albret (1478–1520), utnevnt til kardinal 1500. Kardinaldiakon av San Nicola in Carcere 1500–1520.

[k49](#). Capella beate Marie uirginis extra muros] Kapellet heter i dag Capella de la Pietat, og ligger på hjørnet av Carretera Berga og Raval de la Pietat, sør for det gamle bysenteret i Sant Llorenç de Morunys. Kapellet ble bygget av ekteparet Joan Piquer (1433–1505) og Margarida Rovira, antagelig en gang i løpet av siste tredjedel av 1400-tallet. Den eldste kilden som omtaler kapellet er en kontrakt om en altertavle fra 1480, mellom familien Piquer og maleren Francesc Solives fra Banyoles.

[k50](#). sancti Laurentii de Marçnyis] Sant Llorenç de Morunys, by og kommune med samme navn, i regionen Solsonès i provinsen Lleida i Catalonia, Spania.

[k51](#). Urgellensis diocesis] Bispedømmet Urgell, Spania.

[k52](#). Johannis Picquer] Joan Piquer (1433–1505).

[k53](#). Petri] Apostelen Peter.

[k54](#). Pauli] Apostelen Paulus.

[k55](#). sancti Laurentii festiuitatibus] St. Laurentius, 10. august.

[k56](#). Julii diuina prouidencia pape Secundi] Giuliano della Rovere (1443–1513), valgt til pave i 1503 og tok navnet Julius II.

[k57](#). Halvor Andersen] Halvor Andersen (1745–1810), revisor i Danske Kancelli og boksamler. Fikk tittelen kanselliråd i 1805. Testamenterte i 1786 hele sin samling av bøker, håndskrifter og naturalier til et eventuelt fremtidig universitet i Norge.

[k58](#). Herløff] Herluf Trolle (1516–1565), dansk riksråd og admiral. Lensmann på Krogen 1544–1554. Bror av Øllegaard Trolle.

[k59](#). ølgaars] Øllegaard Trolle (1513–1578), søster av Herluf Trolle og gift med Christoffer Huitfeldt 1542.

[k60](#). hustru] Herluf Trolle var gift med Birgitte Gøye (ca. 1511–1574).

[k61](#). Kroghen] Krogen eller Ørekrog. Tidligere borg bygget på odden Ørekrog, ved Øresund på Sjælland. Inngår i Kronborg slott, Helsingør.

[k62](#). hollandt] Grevskapet Holland var en av de 17 nederlandske provinser. Grevskapets grenser gikk omtrent der grensene for dagens nederlandske provinser Noord- og Zuid-Holland går.

[k63](#). Jehan gillesønn] Mellom 1558 og 1571 omtales flere ganger i kongens korrespondanse en Hollandsk handelsmann ved navn Johan Jellessøn Falkener, det er mulig dette er samme «Jehann falckener» som omtales her. I 1560 fikk han

kongelig fribrev på å bo og drive næring i Bergen. I 1563 ble han omtalt som kongelig faktor (kommisjonær) i Amsterdam.

[k64.](#) Otthe lille] Otte Huitfeldt (1543–1559), eldste sønn av Øllegaard Trolle og Christoffer Huitfeldt.

[k65.](#) Berggenhuus] Bergenhus festning, Bergen.

[k66.](#) Christopher Hwitffeldt] Christoffer Huitfeldt (ca. 1501–1559), riksråd og lensmann.

[k67.](#) Gressedt] Græsedde eller Græsegård, en herregård som lå vest for landsbyen Græse i Frederikssund kommune på Nordsjælland. Bygningen står ikke lenger i dag, men arkeologiske utgravinger har avdekket et tårnfundament og en steinkjeller.

[k68.](#) Ørekrog] Ørekrog eller Krogen. Tidligere borg i Helsingør på Sjælland, som nå inngår i Kronborg slott.

[k69.](#) Halvor Andersen] Halvor Andersen (1745–1810), revisor i Danske Kancelli, boksamler. Fikk tittelen kanselliråd i 1805. Testamenterte i 1786 hele sin samling av bøker, håndskrifter og naturalier til et eventuelt fremtidig universitet i Norge.

[k70.](#) Konning] Frederik II (1534–1588), konge i Danmark og Norge 1559–1588.

[k71.](#) wiillanzherriitt] Villand herred var et herred nordøst i Skåne, som i dag utgjør deler av Kristianstads kommune og Bromölla kommune.

[k72.](#) Slott Kiøpnehaffnn] København slott lå på Slottsholmen i København, der Christiansborg slott ligger i dag.

[k73.](#) Frue Sidssele Wlstand, Knud Gyllenstiernnis effter leuerske] Sidsel Ulfstand (d. ca. 1575) giftet seg omkring 1532 med riksråden Knud Pedersen Gyldenstjerne (ca. 1480–1552). Etter at ektemannen døde fikk hun i 1554 livsbrev på hans len, Villands herred i Skåne.

[k74.](#) bønitt] Bønnet slott på Nordøstfalster syd for landsbyen Bønnet. Sidsel Ulfstand arvet slottet etter sine barnløse brødre, Arvid og Gert Ulfstand. Bønnet er i dag en ruin, med rester av et stenhus og vollgrav.

[k75.](#) Magnus Brostrup Landstads] Magnus Brostrup Landstad (1802–1880), prest, folkeminnesamler og salmedikter.

[k76.](#) Christian thenn fierde] Christian IV (1577–1648), konge i Danmark og Norge 1588–1648.

[k77.](#) Tellemarcken] Telemark.

[k78.](#) Hierdals prestegieldt] Hjartdal prestegjeld, Telemark.

[k79.](#) Oplso] Oslo.

[k80.](#) Vinternatten] Vinternatt, 14. oktober.

[k81.](#) Jhe] Det er mulig at avskriveren har feillest «s» for «e». IHS er et latinsk kristusmonogram.

[k82](#). Michell borig] Muligens tenkes det her på Miklagard, det norrøne navnet på Istanbul i Tyrkia.

[k83](#). Karl Geigy-Hagenbachs] Karl Geigy-Hagenbach (1866–1949), forretningsmann og autografsamler fra Basel.

[k84](#). Schuager vnd Bruder] Det var vanlig at fyrster titulerte hverandre «bror» på denne tiden. Brevet er til Christian IVs svoger, Johann Sigismund (1572–1619), kurfyrste av Brandenburg fra 1608. Han var bror til Anna Kathrine av Brandenburg (1575–1612), som ble gift med Christian IV i 1597.

[k85](#). hans Mors] Hans Moers eller Mores (1579–1629), gullsmed, handelsmann og bankier i Hamburg, var sønn av gullsmedmester Jacob Mores den eldre (f. ca. 1550) og Engel Kopstede. Han leverte sammen med faren og broren, gullsmedmester Jacob Mores den yngre (1580–1649), betydelig mengder gullsmedarbeider til Frederik II og Christian IV.

[k86](#). meine feinde] Karl IX (1550–1611), konge av Sverige 1599–1611.

[k87](#). Slosses Calmer] Kalmar slott i Kalmar len i Småland i sørøstlige Sverige.

[k88](#). Sloss Borckholm] Borgholm slott er i dag en ruin, som ligger på øya Øland. Borgen var strategisk plassert inn mot sundet mellom Kalmar og Øland.

[k89](#). Christian] Christian IV (1577–1648), konge i Danmark-Norge 1588–1648.

[k90](#). Meine Hertzliebe Schuester die Churfurstinne zu Brandenburg] Hertuginne Anna av Preussen og Jülich-Kleve-Berg (1576–1625), gift med kurfyrst Johann Sigismund av Brandenburg i 1594.

[k91](#). Morten Nielsøn] Morten Nilsen (ca 1640–1705), fogd i Solør og Østerdalen 1661–1664. I 1665 giftet han seg med Maren Lauritsdatter Grue, enken etter presten i Stange, herr Christoffer Evertsen Hjorth.

[k92](#). Sollør oc Østerdallene] Solør og Østerdalen i Hedmark.

[k93](#). Thi Væ dend som er allene] «For om de faller, kan den ene hjelpe den andre opp. Men stakkars den som er alene! Faller han, er det ingen som kan reise ham opp.» (Forkynneren, kapittel 4.10.)

[k94](#). proverb: 31] Salomos ordspråk, kapittel 31.

[k95](#). Syrach : 26] Sirak, kapittel 26.

[k96](#). Wer Gott vertraut ... Erden, etc.] Den som stoler på Gud, har bygd godt, både i himmelen og på jorden, etc. Fra salmen «Wer Gott vertraut, hat wohlgebaut» av Joachim Magdeburg (1525–1587), utgitt i 1572.

[k97](#). Christen Staphensøn Bang] Christen Staphensøn Bang (ca. 1584–1678), prest og forfatter. Sokneprest i Romedal på Hedemarken 1621–1665.

[k98](#). Jens Christian Berg] Jens Christian Berg (1775–1852), norsk historiker og jurist. Han var redaktør av *Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie* (6 bind, 1833–1839), og justitiarius i Akershus stiftsoverrett fra 1814 til 1844.

[k99](#). Erick Madzen] Erik Madsen, utnevnt til stiftamtskriver i Trondheim stiftamt 1691. En stiftsamtskriver var ansvarlig overfor rentekammeret i København for finansforvaltningen i sitt embetsdistrikt.

[k100](#). Major Wilsters] Peder Jacob Wilster (1661–1725). Stykkmajor i Trondheim fra 4. april 1693. En stykkmajor var befalingsmann over artilleriet på en festning.

[k101](#). Major Stubick] Mathias Andreas Stubick, baron von Königsberg. Major og sjef for garnisonskompaniet i Trondheim fra 1687. 25. mars 1693 ble han utnevnt til kommandant i Trondheim.

[k102](#). Sahl. Schurmans] Johan Herman Schurmann, major ved artillerikompaniet i Trondheim 1687. Ble i 1690, utnevnt til oberstløytnant og kommandant i Trondheim. Han døde 8. mars 1693, og ble etterfulgt av Peder Jacob Wilster.

[k103](#). Johan Wibe] Johan Vibe (1637–1710), offiser og embetsmann. Utnevnt til generalmajor i Trondheim som kommandant for militsen nordenfjells 1682. Utnevnt til visestattholder i Norge og stiftsbefalingsmann over Akershus stift 1708.

[k104](#). Peter Christian Haubergs] Peter Christian Hauberg (1844–1928), dansk bokhandler, numismatiker og arkeolog. Ansatt ved Den kgl. Mønt og Medaillesamling i København i 1885–1920. Hans samling av mynter, bøker og manuskripter ble solgt på auksjon 1929.

[k105](#). P Tordenskiold] Peter Wessel Tordenskiold (1690–1720), norsk sjøoffiser. Utnevnt til schoutbynach, det vil si kontreadmiral, i desember 1718, og var sjef for Nordsjøeskadren under blokaden av den svenske vestkysten.

[k106](#). Olaus Judichær] Ole Judichær (1661–1729), dansk sjøoffiser, skipskonstruktør og leder av Skibsbygningsskolen. Utnevnt til admiral i 1718.

[k107](#). Anders Otterbech] Anders Otterbech (1807–1892), sogneprest i Saltdalen og Lødingen 1843–1858 og sogneprest i Hurdal 1858–1877.

[k108](#). 50 smaa bøger] Ifølge Verner Dahlerup dreier det seg her om *Hans Mikkelsens 4re Skiemte-Digte Med Tvende Fortaler, Samt Zille Hans Dotters Forsvars-Skrift For Qvinde-Kiønnet* fra 1722. (*Holbergs breve* s. 61).

[k109](#). L Holberg] Ludvig Holberg (1684–1754), dansk-norsk forfatter og historiker.

[k110](#). Aage Rasmusen Hagen] Aage Rasmussen Hagen (d. 1763). Godseier og krigsbokholder ved det nordenfjeldske dragonregiments legdskasse ca. 1720–ca. 1752. Bokkommissjonær for Ludvig Holberg.

[k111](#). Ditlof Wibe] Ditlev Vibe (1670–1731), stattholder i Norge 1721–1731.

[k112](#). Friderichstad] Fredrikstad, Østfold.

[k113](#). Hollandsk tomme] En hollandsk tomme ble kalt duim, og målte 2,573 cm.

[k114](#). Croner] En krone tilsvarte 4 mark = 2/3 speciedaler.

[k115](#). Søndenfjelds] Norge var inndelt i to administrative deler fra middelalderen og frem mot slutten av 1700-tallet. Under eneveldet besto Sønna-fjelske Norge av

området sør for Dovre og øst for Langfjella. Landet nord for Dovre samt Vestlandet sør til Åna Sira hørte til det Nordenfjeldske.

[k116](#). de oplandske] Opplandene er en betegnelse på distriktene nord for Oslofjordområdet, det indre Østlandet.

[k117](#). ωμ περιλενε] (gr.) óm perlene. Skriveren bruker ómega istedenfor omikron, men forskjellen er bare i lengden av vokalen.

[k118](#). Edanger] Eidanger, Telemark.

[k119](#). Bøe Elven] Det er to elver ved navn Bøelva i Telemark. Den ene har sitt utspring i Seljordsvatn og munner ut i Norsjø. Elven renner gjennom Gvarv, der den også kalles for Gvarvelva. Den andre Bøelva er en elv i Skien kommune. Den kommer fra Røyvatnet og løper sammen med Hoppestadelva ved Fossum der de danner Falkumelva, som munner ut i Skienselva.

[k120](#). Hytte] Hytteelven er et eldre navn på Bøelva ved Skien, Telemark.

[k121](#). hoppestad Elven] Hoppestadelva, Skien. Løper sammen med Bøelva i Skien og sammen danner de Falkumelva som munner ut i Skienselva i Skien, Telemark.

[k122](#). Souer Elven] Saua (eller Sauarelva) er en elvestrekning i Midt-Telemark kommune i Telemark. Elven går fra Heddalsvatnet, og munner ut i Norsjø.

[k123](#). skeen] Skien, Telemark.

[k124](#). Stemminge] Antagelig gården Steningen i Sauherad, Telemark.

[k125](#). Klove] Antagelig Klevar i Sauherad, Telemark.

[k126](#). Jυρβιλερερ ιενσ βωρριτυ] (gr.) Jurbilerer iens bórring. «b» kan uttales enten «b» eller «v». Holbergordboken har med jubilerer som en av skriveformene for juvelerer (person som fremstiller og forhandler juveler). Jens Borring (ca. 1679–1741), gullsmed i Skien ca 1706–ca. 1724.

[k127](#). Overbøe Elven] Øverste delen av Bøelva, Seljord, Telemark.

[k128](#). Sillejord] Seljord i Telemark.

[k129](#). Werpe] Verpe, Midt-Telemark kommune i Telemark.

[k130](#). Overbøe gaardene] Øverbø, Midt-Telemark kommune i Telemark.

[k131](#). Bøe Prestegaard] Bø prestegard (Holmen gård) i Bø, Midt-Telemark kommune i Telemark.

[k132](#). Πεθηρ] (gr.) Pether.

[k133](#). torvild gravers Sø<nn> og gullik Sande<nn>s Søn] Grave og Sanden er nabogårder i Bø, Midt-Telemark kommune i Telemark.

[k134](#). Halvor Andersen] Halvor Andersen (1745–1810), revisor i Danske Kancelli, boksamler. Fikk tittelen kanselliråd i 1805. Testamenterte i 1786 hele sin samling av bøker, håndskrifter og naturalier til et eventuelt fremtidig universitet i Norge.

[k135](#). Christian den Siette] Christian VI (1699–1746), konge av Danmark og Norge 1730–1746.

[k136](#). St Thomas] Sankt Thomas er i dag en del av de amerikanske Jomfruøyene i Det karibiske hav. Danske sjøfarere okkuperte i 1666 øya, og i 1672 ble den annektert som dansk koloni. De danske vestindiske øyene ble solgt til USA i 1917.

[k137](#). St Croix] Sankt Croix er i dag en del av de amerikanske jomfruøyene i Det karibiske hav. I 1733 kjøpte Danmark Sankt Croix av Frankrike, og øya var fra 1733 en dansk koloni sammen med St. Thomas, St. John og flere ubebodde småøyer. Øyene ble til sammen kalt Dansk Vestindia. De danske vestindiske øyene ble solgt til USA i 1917.

[k138](#). Vort Slot Friderichsberg] Frederiksberg slott, København. Påbegynt som lystslott i 1699, men ombygget og utvidet flere ganger. Brukt som sommerbolig av Christian VI i årene 1731–40, mens han bygget Christiansborg slott.

[k139](#). Carl Horn] Carl Horn (d. 1737), inspektør over de kongelige plantasjoner på St. Croix.

[k140](#). Høystærede kiere Ven] Jacob Langebek (1710– 1775), dansk historiker. Stiftet Det kongelige danske Selskab for Fædrelandets Historie i 1745, og redigerte selskapets historiske kildesamling *Danske Magazin* (6 kvartalsbind, 1745–1753). Geheimearkivar fra 1748.

[k141](#). skrivelse af 9 April] Holger Fr Rørdam (utg.). *Breve fra Jacob Langebek udgivne af Det kongelige danske selskab for fædrelandets historie og sprog til erindring om Selskabets stiftelse den 8.januar 1745*. Kjøbenhavn: Gyldendal, 1895, nr. 120, s. 249–253.

[k142](#). Alfordo] Michael Alford (1587–1652), het egentlig Griffiths. Engelsk jesuitt og historiker.

[k143](#). Lyschander] Claus Christoffersen Lyschander (1558–årsskiftet 1623/24), historiker og forfatter.

[k144](#). Danske Kongers slæctebog, som kom ud 1622] Claus Christoffersen Lyschander, *Synopsis historiarum Danicarum : En kort Summa offuer den Danske Historia Fra Verdens Begyndelse til Nerverendis oc nu Regerendis Stormectige Førstis Herr Christian den Fjerdis [...] tid oc Regimente Forfattede udi De Danske Kongers Slectebog Saa meget mand aff Gamle oc Sandferdige [...] Historier, Antiquiteter oc Documenter haffuer at forfare*. Kiøbenhaffn: Henrich Waldkirch, 1622.

[k145](#). Alfordus ey saae lyset før 1663] Michael Alfordo alias Griffith, *Fides regia Britannica sive Annales ecclesiae Britannicæ. Ubi potissimum Britannorum Catholica, Romana, et orthodoxa fides per quinque prima sæcula: e regum, et augustorum factis, et aliorum sanctorum rebus e virtute gestis, asseritur*. Leodii: Ex officina typographica Jo. Mathiae Hovii, 1663.

[k146](#). Cambdenum] William Camden (1551–1623), engelsk historiker.

[k147](#). Britannia] William Camden, *Britannia, siue Florentissimorum regnorum Angliæ, Scotiæ, Hiberniæ, et insularum adiacentium ex intima antiquitate chorographica descriptio: nunc postremò recognita, plurimis locis magna accessione adaucta, & chartis chorographicis illustrata. Guilielmo Camdeno authore*. Londini: impensis Georgii Bishop & Ioannis Norton, 1607.

[k148](#). Svend Estrithsøn] Svend Estridssøn (1020–1076), dansk konge fra 1047 til 1076. Sønn av Svend Tveskægs datter Estrid og den dansk-engelske stormannen Ulf jarl (d. 1026).

[k149](#). Saxo] Saxo Grammaticus (slutten av 1100–begynnelsen av 1200-tallet), dansk historieskriver og forfatter av *Gesta Danorum*. Det finnes bevart kun et fragment av det originale manuskriptet, men verket ble utgitt av Christiern Pedersen i 1514: *Danorum regum heroumque historiae abhinc supra trecentos annos conscriptae et nunc primum literaria serie illustratae tersissimeque impressae*. Paris: Iodocus Badius Ascensius, 1514.

[k150](#). Knytlinga Saga] Knytlingasaga er en islandsk saga fra 1200-tallet om de danske kongene. Sagaen rekker fra Harald Blåtann (konge i Danmark cirka 950–985) og frem til 1187.

[k151](#). Snorre Sturlessøn] Snorre Sturlason (1179–1241), islandsk høvding, skald og historiker. Forfatter av *Den yngre Edda* og *Heimskringla*.

[k152](#). Kong Knud] Knut den mektige (995–1035), var konge i England 1014–1035, konge i Danmark 1018–1035 og konge i Norge 1028–1035. Han var sønn av Svend Tveskæg (960–1014).

[k153](#). Dronning Emmæ Encomiast] Emma (d. 1052), dronning av England, Danmark og Norge. Datter av Rikard 1 (ca. 932–996) av Normandie. Ble i 1002 gift med den angelsaksiske kongen Ethelred II (968–1016), og i 1017 med Knut den mektige (995–1035), konge i England i perioden 1014–1035, konge i Danmark i perioden 1018–1035 og konge i Norge 1028–1035. *Encomium Emmae Reginae* ble skrevet av en anonym munk i klostret St. Omer ved Calais i årene 1040–42.

[k154](#). Et corpus mox ... tumulatum] Sitatet er hentet fra Pontanus. *Rerum Danicarum historia*. Amsterdam: Joannis Janssoni, 1631, 145.

[k155](#). hans broder Harald] Harald Svendssøn, dansk konge 1014–1018. Sønn av Svend Tveskæg (960-1014). Etter at Svend Tveskæg døde ble Harald konge i Danmark, mens broren, Knut den mektige, overtok England.

[k156](#). Ditmarus] Thietmar fra Merseburg (975–1018), saksisk historieskriver og biskop av Merseburg fra 1009. Thietmari Merseburgensis episcopi Chronicon i 8 bind, skrevet mellom 1012 og 1018.

[k157](#). Habebat enim filios ... dominatui etc.] Sitatet er hentet fra Pontanus. *Rerum Danicarum historia*. Amsterdam: Joannis Janssoni, 1631, 146.

[k158](#). Bolizlavi] Bolesław 1. Chrobry (967–1025), sønn av hertug Mieszko av Polen. Polsk hertug fra 992 og kronet konge i 1025.

[k159](#). Saxo skriver p. 192] Saxo Grammaticus, *Danorum regum heroumque historiae abhinc supra trecentos annos conscriptae et nunc primum literaria serie illustratae tersissimeque impressae*. Paris: Josse Badius, 1514. Her sitert etter Stephen Hansen Stephanius. *Notae uberiores in Historiam Danicam Saxonis Grammatici : una cum prolegomenis ad easdem notas*. Sorae: Typis Henrici Crusii, 1645.

[k160](#). St. Olai broder] Han tenker vel her på Harald Hardråde (ca. 1015–1066), som var halvbror av Olav den Hellige (995–1030).

[k161](#). Svenno Aggonis] Svenno Aggonis eller Sven Aggesen (levde på 1100-tallet), dansk krønikeskriver. Hans hovedverk er *Brevis historia regum Dacie*. Utgitt av Stephanus Johannis Stephanius. *Svenonis Aggonis filii, quæ extant, opuscula*. Soræ 1642.

[k162](#). Ulf Jarl] Ulf jarl (d. 1026), dansk stormann. Giftet seg i 1015 med Knut den mektiges søster, Estrid Sveinsdotter. Far til Svend Estridsson (1020–1076).

[k163](#). Stefns herred] Stevns herred, Sjælland.

[k164](#). Holberg] Ludvig Holberg (1684–1754), dansk-norsk forfatter og historiker. Utnevnt til professor i historie ved Universitetet i København 1730.

[k165](#). Pontoppidan] Erik Ludvigsen Pontoppidan (1698–1764), dansk teolog og forfatter. Utnevnt til slottsprest i Frederiksborg 1734, og professor i teologi ved universitetet i København fra 1738. Biskop i Bergen fra 1747 til 1754. Fra 1755 var han prokansler ved Københavns universitet.

[k166](#). Pave Paschalis] Pave Pascalis II (ca. 1050–1118), født Raniero. Valgt til pave i 1099.

[k167](#). Nicolaus Arch. Lund] Niels Jensen (d. 1379), erkebiskop i Lund 1361–1379. Skrev en krønike om tidligere erkebiskoper i Lund: *Nicolai Archiepiscopi Lundensis Chronica Episcoporum Lundensium. Ex membranis edidit Thomas Bartholinus*. Hafniæ: 1709.

[k168](#). Erik Eyegods] Erik 1 Ejegod (d. 1103), dansk konge fra 1095 til 1103. Han var sønn av Svend Estridsson (1020–1076).

[k169](#). Grams] Hans Gram (1685–1748), dansk filolog og historiker. Ble i 1730 utnevnt til kongelig historiograf og bibliotekar, og 1731 til geheimearkivar. Han stiftet Det Kiøbenhavnske Selskab, senere Det danske Videnskabernes Selskab, i 1742.

[k170](#). Meursio] Johannes Meursius (1579–1639) også kjent som Johannes van Meurs, var en nederlandsk filolog og historiker. I 1625 ble han professor ved Sorø Akademi i Danmark og utnevnt til kongelig dansk historiograf. Utga i 1630

Historia Danica, som senere ble supplert med Hans Grams noter. Meursius' samlede verker ble utgitt i 12 bind i Firenze 1741–1763.

[k171](#). Vastovius] Johannes Vastovius (d. 1642), svensk katolsk forfatter og hoffkapellan for den svensk-polske kong Sigismund III Vasa.

[k172](#). vit. aqvil.] Johannes Vastovius, *Vitis aquilonia seu Vitæ sanctorum qui Scandinaviam magnam arctoi orbis peninsulam ac præsertim regna gothorum sveonumqæ olim rebus gestis illustrarunt*. Coloniae Agrippinae: Antonii Hierati, 1623.

[k173](#). gest. et vest. Dan. tom. 1. p. 9. 92] Pontoppidan, Erik Ludvigsen, *Gesta et vestigia Danorum, extra Daniam præcipue in Oriente, Italia, Hispania, Gallia, Anglia, Scotia, Hibernia, Belgio, Germania et Sclavonia ... : b. 1. Lipsiae et Hafniae: Jacobi Preusslii, 1740–1741*.

[k174](#). resenii Atlas] Resens Atlas, *Atlas Danicus*, (Haffniae, 1677), var en antikvarisk-topografisk Danmarksbeskrivelse med tilhørende kart og plansjer, av Peder Hansen Resen (1625–1688). Av økonomiske årsaker ble kun noen kobberstikkplansjer trykket. Mesteparten av originalmanuskriptet gikk tapt da Universitetsbiblioteket i København brant i 1728.

[k175](#). min kone] Karen Angell (1732–1788), datter av kjøpmann og etatsråd Lorentz Angell (1692–1751) og Sara Collett (1702–56). Giftet seg med Peter Frederik Suhm i 1752.

[k176](#). frue] Helene Marie Paulli (1731–1766), datter av baker Poul Frederik Paulli (ca. 1689–1751) og Anna Larsdatter Lindberg (1696–1740). Giftet seg med Jacob Langebek i 1755.

[k177](#). P F Suhm] Peter Frederik Suhm (1728–1798), dansk historiker. Var sammen med Gerhard Schøning og Johan Ernst Gunnerus med på å stifte Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab i Trondheim i 1760. Utnevnt til kongelig historiograf fra 1787.

[k178](#). Anders Mathias Dass] Anders Mathias Dass (1736–1804), prokurator i Alstadhaug. Sønn av Lorentz Andersen Dass (1706–1745) og Anna Elschen Bremer (1698–1741). Bror til Hanna Rebekka Margrethe Dass (ca. 1734–1809).

[k179](#). Søster] Hanna hadde flere halvsøstre, men søster kan her også bety svigerinne. Det er derfor usikkert hvem brevet har vært stilet til. Ettersom innholdet i brevet antyder at brevets «søster» er i nær kontakt med brevets «farmoder», og denne kan antas å være brevskriverens svigermor, Abel Margrethe Dass (1710–1791) på Alstadhaug, så kan det tale om hennes svigerinne, Anna Tobina Coldevin (1725–1811), som var gift med Peter Lorentz Sommer (1737–1770), bror til Andreas Sommer og residerende kapellan til Alstadhaug.

[k180](#). Andreas Sommer] Andreas Sommer (1738–1772), sogneprest i Lyngen. Sønn av Abel Margrethe Dass (1710–1791) og Morten Sommer (1705–1765), prost over Helgelands prosti og sogneprest i Alstadhaug. Abel Margrethe Dass var søster av Hannas far, Lorentz Dass (1706–1745). Andreas Sommer var dermed fetter til Hanna.

[k181](#). Farmoeder] Antagelig menes her mor til Andreas Sommer, Abel Margrethe Dass (1710–1791), hun var farmor til det nyfødte barnet og til lille Rebekka. Farmor til Hanna, Rebekka Angell, døde i 1735.

[k182](#). mama] Hannas egen mor, Anne Elschen Bremer døde i 1741. Antagelig menes her hennes svigermor, Abel Margrethe Dass (1710–1791). Hun var også fostermor for Hanna. Etter at foreldrene døde ble Hanna, 8 år gammel, sendt til sin fars søster Abel, som var gift med Morten Sommer (1705–1765), prost over Helgelands prosti og sogneprest i Alstadhaug. Hanna giftet seg med deres sønn, Andreas Sommer (1738–1772), i 1764.

[k183](#). Lille Rebekka] Rebekka Angell Dass Sommer (ca. 1766–1836).

[k184](#). Hanna Rebekka Margretha Sal. Sommer] Hanna Rebekka Margrethe Hammond Dass (ca. 1734–1809). Datter av Lorentz Dass (1706–1745), sogneprest i Trondenes, og Anna Elschen Bremer (1698–1741).

[k185](#). Anders Mathias Dass] Anders Mathias Dass (1736–1804), prokurator i Alstadhaug.

[k186](#). Søster] Anna Cathrine skal ha hatt syv søsken, hvorav en bror og to søstre levde opp, og fire halvsøsken, hvorav en bror og en søster levde opp. De to søstrene het Gertrud Elisabeth (ca 1740–1795) og Petronelle Christine (1749–1807), og hennes halvsøster het Anna Birgitte Margretha (f. 1756, antagelig død før 1778).

[k187](#). Moder] Kan ikke være Anna Cathrine Bergs egen mor, som hadde vært død i mange år. Hennes stemor, Bergitte Cornelia Arctander, som giftet seg med Erik Berg i 1752, døde antagelig i 1765, så det er usikkert hvem hun mener her.

[k188](#). Fruen] Med utgangspunkt i brevets proveniens kan dette være Abel Marie Hammond (1742–1815). Hun var gift med Hans Mortensen Sommer (1735–1791), sønn av Abel Margrethe Dass (1711–1791), som bodde på Alstadhaug og var tante til Anders Mathias Dass hvis arkiv er proveniens til de fire siste brevene i denne boken. Hans Mortensen Sommer og Abel Marie Hammond flyttet til København i 1775, der han ble assessor i Høyesterett. Dermed er det mulig at «Moder» i brevet var Abel Margrethe Dass, mor til Hans. De foreldreløse og ugifte døtrene til presten Erik Nielsen kan ha vært i huset hos henne. Brev 17 og 19 viser at hun flere ganger viste omsorg og ga husly til foreldreløse og ugifte slektninger.

[k189](#). naare] Norge.

[k190](#). min broder] Johan Nicolai Lund Berg (1743–1802), ansatt som landmåler i 1768, landinspektør fra 1774, og fra 1776 landinspektør for Fyn og Langeland.

[k191](#). Serses] Serge, som regel et lett ullent tekstil, vevd av ull eller silke i kyperbinding og brukt til bekledding. Ble fremstilt i mange varianter.

[k192](#). flors] Gjennomsiktig løst vevet tekstil.

[k193](#). Setter] Kvinnelig hodepynt. Ble brukt om hodeplagg som kunne være sammensatt av lue og underlue eller brem, eller forskjellige oppsatser av flor, kniplinger, sløyfer og annen pynt.

[k194](#). Søster <L>ise] Anna hadde en søster ved navn Gjertrud Elisabeth (1741–1795), det kan være at hun ble kaldt Lise.

[k195](#). tafter] Glatt lerretsvevet stoff av silke.

[k196](#). Anna C. Berg] Anna Cathrine Berg, datter av Erik Nielsen Berg (d. 1760) fra Århus, sogneprest i Steigen, og Anne Pedersdatter Morup fra Kolding.

[k197](#). Anders Mathias Dass] Anders Mathias Dass (1736–1804), prokurator.

[k198](#). Anders Matthias Dass] Anders Mathias Dass (1736–1804), var fetter til Abel Margrethe Hammond (1706–1787). Hans far, Lorentz Andersen Dass (1706–1745) var halvbror til Abel Margrethes Hammonds mor, Abel Margrethe Angell (1685–død etter 1731).

[k199](#). Broder] «Bror» og «søster» var høflighetsformer, som i brev kunne betegne både fjernere slektninger og venner.

[k200](#). Matthias Nummesen Lund] Mathias Numsen Lund (1733–1820), sønn av major Iver Lund (1687–1746) og Karen Riber (1694–1778).

[k201](#). min Datter Rebecca Angel Dass] Abel Margrethe Hammond var barnløs. Rebekka Angell Dass (1740–1785) var datter av hennes fetter, Andreas Andersen Dass (1709–1791), proprietær i Sævig i Fosnes, Namsos kommune i Trøndelag, og Aasel Marie Hass (1717–1791).

[k202](#). Abel Hammond Sl. Mejers] Abel Margrethe Hammond (1706–1787), datter av Abel Margrethe Angell (1685 – d. etter 1731) og William Hammond (1664–1710), kjøpmann i Trondheim. Gift 1724 med Christian Holst (d. 1734) og 1743 med Christian Hagerup Meyer (d. 1752), godseier i Overhalla.

[k203](#). mpr.] Manu propria, med egen hånd.

[k204](#). Halvermoe] Halvardmo i Namdalen i Overhalla Kommune, Trøndelag.

[k205](#). Anders Mathias Dass] Anders Mathias Dass (1736–1804), prokurator. Han var sønn av Lorentz Andersson Dass (1706–1745), som var bror til Abel Margrethe Dass (1711–1791).

[k206](#). Rebekka Angell Ibsen (1745–1829). Datter av Bolette Angell Dass (1721–1771) og Edvard Meyer Ibsen (1713–1785), fogd i Orkdal (avsatt 1751). Søsterdatter av Abel Margrethe Dass. Ifølge folketellingen 1801 bodde Rebekka Angell Ibsen på

Skei gård i Alstadhaug hos sin fetter Anders Mathias Dass (1736–1804), prokurator og gårdbeboer. Det står at hun «Har et lidet kaar» og er «i trængende omstændighed».

[k207](#). Rebecha Sommer] Rebekka Angell Dass Sommer (1765–1836). Datter av Andreas Mortenssøn Sommer (1738–1772), sogneprest i Lyngen, og Hanna Rebekka Margrethe Hammond Dass (1737–1809). Gift 1787 med Christen Crantz (1743–1793), sogneprest i Værøy. Gift 1794 med Nils Nilsen Røst (1769–1844), jekteskipper. Sønnedatter av Abel Margrethe Dass.

[k208](#). Broders Datter H^r Gartners kone] Hanna Rebekka Margrethe Hammond Dass (1737–1809). Datter av Lorentz Dass (1706–1745), sogneprest i Trondenes, og Anna Elschen Bremer (1698–1741). Etter at foreldrene døde ble Hanna Rebekka, 8 år gammel, sendt til sin fars søster Abel Margrethe Dass (1710–1791), som var gift med prost over Helgelands prosti og sogneprest i Alstahaug, Morten Sommer (1705–1765). Hanna Rebekka giftet seg i 1764 med deres sønn, Andreas Sommer (1738–1772). Hun giftet seg igjen i 1773 med Hans Henriksen Gartner (1724–1795), sogneprest til Buksnes.

[k209](#). grorde turs] Gros de Tours, kraftig silkestoff vevet i ripsbinding.

[k210](#). aalmerdugs] Olmerduk, tettvevd stoff av lin og bomull. Det var som oftest stripete og særlig brukt til dyne- og putevar.

[k211](#). Andreas Dass] Andreas Andersen Dass (1709–1791), proprietær i Sævig i Fosnes, Namsos kommune i Trøndelag. Han var sønn av Anders Pettersen Dass (1675–1736) og Rebekka Angell (1681–1735), og bror av Rebekka Ibsens mor, Bolette Andersdatter Dass (1721–1771).

[k212](#). Sin farmoder] Ingeborg Cathrine Meyer (d. 1747), datter av Edvard Meyer (1647–1716), prost over Dalene prosti og sogneprest i Orkdal, og Inger Iversdatter Munthe.

[k213](#). mores] Et glatt ripsvevet stoff av silke eller bomull. Kan ha innvevet mønster med blomster eller striper, og har av og til innvevde metalltråder.

[k214](#). Abel Margetha Sal <So>mmers] Abel Margrethe Dass (1711–1791) gift med Morten Sommer (1704–1765), sogneprest til Alstadhaug. Hun var datter av Rebekka Angell (1681–1735) og Anders Pettersen Dass (1675–1736), sogneprest til Alstadhaug.